

TÜRK DÜNYASI
2040
VİZYONU

“Bütünleştirici Ortaklık”

İnceleme-
Araştırma Dizisi

YAYIN NO: 09

**Geleneksel Sporlar ve
Oyunlar Alanında
KIRGIZİSTAN MODELİ**

| RAPOR |

Yazarlar

Doç. Dr. Cengiz BUYAR
Dr. Öğr. Üyesi Zuhra ALTIMIŞOVA

Yayın Koordinatörü

Prof. Dr. Fırat PURTAŞ - Dr. Murat YILMAZ

Teknik Koordinasyon

Halil ULUSOY

Geleneksel Sporlar ve Oyunlar Alanında Kırgızistan Modeli / Yazarlar: Doç. Dr. Cengiz BUYAR, Dr. Öğr. Üyesi Zuhra ALTIMIŞOVA - Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2023

80 s: 19,5x27 cm. – (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi İnceleme- Araştırma dizisi; yayın no: 09)

ISBN: 978-625-8329-09-4

Baskı Tarihi: **Ocak 2023**

© Ahmet Yesevi Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanlığı

Adres:

Aşağı Öveçler, 1314. Cd. No: 19, 06460 Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 216 06 00 • Faks: 0312 223 34 29

www.ayu.edu.tr • yayınlar@yesevi.edu.tr

Tasarım-Baskı

SFN Televizyon Tanıtım Tasarım

Yayıncılık Ltd. Şti.

Tel: 0312 472 37 73-74

www.sfn.com.tr

Raporda ifade edilen fikir ve görüşler sadece yazarlarının olup, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığının görüşlerini yansıtmamaktadır.

Geleneksel Sporlar ve
Oyunlar Alanında

KIRGIZİSTAN MODELİ

9.

RAPOR

Doç. Dr. Cengiz BUYAR
Dr. Öğr. Üyesi Zuhra ALTIMIŞOVA

TURKIY DAVLATLAR TASHKILOTI
DAVLAT RAHBARLARI
KENGASHINING YIG'ILISHI
Samarqand, 2022-yil 11-noyabr

MEETING OF THE COUNCIL OF HEADS OF STATE OF THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES

Samarkand, November 11, 2022

TÜRK
DEVLETLERİ
TEŞKİLATI

ÜYE ÜLKELER

Azerbaycan

Kazakistan

Kirgizistan

Özbekistan

Türkiye

GÖZLEMCİLER

Macaristan

Türkmenistan

Kuzey Kıbrıs Türk
Cumhuriyeti

İçindekiler

TAKDİM.....	8
ÖNSÖZ	10
1. GİRİŞ.....	14
2. GELENEKSEL SPORLARIN VE OYUNLARIN TOPLUMSAL İŞLEVLERİ..	20
3. TÜRK KÜLTÜR TARİHİNDE GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR	22
4. MANAS DESTANINDA GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR.....	26
4.1. At Oyunları:	26
4.2. Ayakta Yapılan Oyunlar:	26
4.3. Akıl Oyunları:	26
4.4. Gençlerin Oyunları:	26
4.5. Cezalı Oyunlar:	26
5. KIRGIZİSTAN, KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE'DEN BAZI GELENEKSEL OYUNLARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	30
6. GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR ALANINDA İŞBİRLİĞİNDE KIRGIZİSTAN MODELİ: DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI.....	34
7. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI VE DÜNYA ETNOSPOR KONFEDERASYONU'NUN KURULMASI	38

8. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI ORGANİZASYONLARI VE ÖZELLİKLERİ.....	42
8.1. I. Dünya Göçebe Oyunları	42
8.1.1. Atlı Spor Müsabakaları:	42
8.1.2. Güreş Müsabakaları:	42
8.1.3. Ulusal Oyunlar:	43
8.2. II. Dünya Göçebe Oyunları	45
8.3. III. Dünya Göçebe Oyunları	47
9. KIRGIZİSTAN'DA I. ULUSAL GÖÇEBE OYUNLARI ORGANİZASYONU.....	52
10. IV. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI	56
11. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI UNESCO SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS LİSTESİNE DAHİL EDİLDİ	64
12. ETNO TURİZM AÇISINDAN GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR....	66
13. ETNOSPORLARIN YAZILI VE GÖRSEL MEDYADA YER ALMASI.....	70
14. SONUÇ	72
15. KAYNAKÇA	74

Binali YILDIRIM

TDT Aksakallar Konseyi Başkanı

TAKDİM

Küresel sistemde jeopolitik kırılmalar meydana gelmekte, zenginlik batıdan doğuya doğru hicret etmekte, dünyanın eksenini Asya'ya kaymaktadır. Bu şartlar altında Türk dünyasına olan ilgi gündün günden artmaktadır. Kafkaslar, Orta Asya, Anadolu coğrafyası zengin kaynakları, verimli ve mümbit toprakları, üretim kapasitesi, sosyal ve beşeri sermayesi ile cazibe merkezine dönüşmektedir.

Türk Devletleri Teşkilatı, Avrasya'nın doğusundan batısına uzanan geniş bir coğrafyada ortak dil, tarih ve kültüre sahip olan; refah, kalkınma

ve istikrar gibi ortak hedefler doğrultusunda benzer idealleri ve çıkarları paylaşan devletlerin kurmuş olduğu bölgesel bir işbirliği örgütüdür. Gücünü Türk halklarının kardeşlik bağlarından, köklü geçmişinden, zengin kültürel mirasından alan bu yapı üye ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik ve insani bağların güçlenmesine hizmet ettiği gibi sürdürülebilir bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına da katkı sağlamaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı tarih boyunca güç mücadelelerinin yaşandığı, hegemon güçlerin çıkarlarının çatıştığı rekabet sahası olarak nitelendirilen bir bölgede, bölge

devletlerinin kendi iradeleri ve çabalarıyla başlattıkları bir girişimdir. Demokrasi, insan hakları, şeffaflık gibi evrensel değerler yanında eşitlik, egemenliklerin desteklenmesi, iç işlerine saygı ve karşılıklı çıkar gibi uluslararası ilişkilerin temel ilkelerine dayanan bir işbirliği mekanizmasıdır. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı meydan okumalar ve fırsatlara karşı birlikte hareket ederek riskleri azaltmak, faydaları çoğaltmak anlayışıyla başlayan işbirliği süreci kısa zaman içerisinde güçlü bir kurumsal kimlik kazanmıştır.

12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Türk Devletleri Teşkilatı 8. Zirvesi Türk devletleri arasındaki iş birliğini yeni bir boyuta taşımıştır. Türk devletlerinin bağımsızlıklarının 30. yıl dönümünün kutlandığı, Türk Devletleri Teşkilatı'nın yeni hizmet binasının açılışının yapıldığı, Türk dünyası 2040 vizyon belgesinin kabul edildiği, Türkmenistan'ın

gözlemci statüsünde örgüte üye olduğu İstanbul Zirvesi sırasında Türk Devletleri Teşkilatı Aksakallar Konseyi Başkanlığı görevi sahsıma tevdi edildi. "Yedi devlet bir millet" şiarıyla, "dilde, fikirde, işte birlik" ideali doğrultusunda bu onurlu vazifeyi layıkıyla yerine getirmek için çalışmalarımızı devam ettirmekteyiz.

Elinizdeki bu rapor, "Gelenekten Geleceğe Türk Dünyasında Bir İşbirliği Alanı Olarak Etnosporlar ve Oyunlar" geneli üzerinden "Geleneksel Sporlar ve Oyunlar Alanında Kırgızistan Modeli" başlığıyla TDT ve Türk Dünyası için bir gelecek vizyonu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Başta Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek olmak üzere, raporun müelliflerine ve emeği geçen tüm arkadaşlarıma şükranlarımı sunar, faydalı olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

ÖNSÖZ

“**B**irlikte Güçlüyüz” düsturu Türk Devletleri Teşkilatı’nın temel çalışma ilkesidir. Bu ifade sadece motive edici bir slogandan ibaret değildir. Türk Devletleri Teşkilatı üyelerinin her biri öncelik verdiği alanlar ve bu alanlardaki gelişmişlikleri ile birbirlerini tamamlayan ülkelerdir. Özellikle Covid 19 Pandemisi ile birlikte başlayan sistemsel dönüşümler ve bu süreçte meydana gelen Afganistan’da İkinci Taliban İktidarı, Azerbaycan’ın 44 Günlük Vatan Muharebesi, Rusya-Ukrayna savaşı gibi bölgesel gelişmeler Türk Devletleri Teşkilatı

üyeleri arasındaki dayanışma ve yardımlaşmayı daha önemli hale getirmiştir. Türk Devletleri Teşkilatı tüm olumsuzluklara rağmen pozitif gündem oluşturmayı ve üye devletler arasındaki iş birliğini çeşitlendirerek derinleştirmeyi başarabilen bir örgüttür. 12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul’da düzenlenen TDT 8. Zirvesi’nde kabul edilen “Türk Dünyası 2040 Vizyonu” örgütün gelişiminde yeni bir dinamizm sağlamıştır. İstanbul Zirvesi’nin ardından TDT Aksakallar Konseyi, örgütün kurumsal yapısı içerisinde daha önemli sorumluluklar ve

işlevler üstlenen bir organ haline dönüşmüştür. Türkiye tarafının Aksakalı Binali Yıldırım'ın TDT Aksakallar Konseyi Başkanlığını üstlenmesi, Türkmenistan eski devlet başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un Türkmenistan Aksakalı olarak çalışmalara dâhil olması Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ı temsil eden aksakalların da başarı hikâyeleriyle öne çıkan devlet adamları olması Aksakallar Konseyi'nin rolünü ve etkinliğini güçlendiren işaretler olmuştur.

“Birbirini Tamamlayan Ortaklık” (Integrative Partnership) Projesi, TDT Aksakallar Konseyi ile Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından ortaklaşa yürütülen bir çalışmadır. Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, genelde Avrasya Bölgesi'ne, özelde bu bölgede yoğun olarak yaşayan Türk dili konuşan devlet ve topluluklara ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak ve stratejik

öneriler geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Avrasya Avrasya Araştırma Enstitüsü; toplumsal ve kültürel çalışmalar ile ekonomi, ulaştırma, tarih, sanat, edebiyat, siyaset ve uluslararası ilişkiler alanlarında yaptığı interdisipliner araştırmalar ve yayınlarla bölgesel ve küresel düzeyde önemli bir yer edinmiştir. 2018'de Küresel Düşünce Kuruluşları Endeksi'ne giren Enstitü, 2021 yılında “En iyi Dış Politika ve Uluslararası İlişkiler Düşünce Kuruluşları” kategorisinde sıralamaya girmiştir.

Alanında uzman kıdemli memurlar ve akademisyenler tarafından hazırlanan bu raporlar Türk Dünyası 2040 Vizyonu hedeflerine erişilmesi doğrultusunda planlanmıştır. Aksakallar Konseyi Başkanı Sayın Binali Yıldırım'ın himayeleri çalışmalarımızda bize yol göstermiş ve güç katmıştır. Başta yazarlarımız olmak üzere emek veren tüm arkadaşlarıma teşekkür eder, yayımladığımız raporların hayırlara vesile olmasını dilerim.

1. | GİRİŞ

“Türk tarihi ve kültürünün birçok derin manalarını taşıyan geleneksel sporları bir kabilecilik anlayışı içinde övünülen değerler manzumesi olarak değil, millet şuuruyla yaşanan değerler demeti halinde görebilmek ve dahası göstermek, bugün daha büyük önem arz etmektedir

1. GİRİŞ

12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Türk Konseyi'nin (Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi) 8. zirvesinde konseyin adının *Türk Devletleri Teşkilatı* şeklinde değiştirilmesi, üye ülkelerin geleceğe dönük sağlam işbirliği iradesini ortaya koyan önemli sembolik kararlardan biri olmuştur. Teşkilat üyesi ülkeler bu zirvede *Türk Dünyası 2040 Vizyonu* belgesini kabul etmişlerdir. Bu belge üye ülkeler arasındaki dayanışmanın, işbirliğinin daha da kapsamlı bir şekilde geliştirilmesi için önemli bir yol haritasıdır. Belgede, *Siyasi ve Güvenlik İşbirliği, Ekonomik ve Sektörel İşbirliği, Halklararası İşbirliği* ve Üçüncü Taraflarla İşbirliği olmak üzere dört ana işbirliği alanı belirlenmiştir. Halklararası İşbirliği alanındaki *Gençlik ve Spor* alt başlığında "Üye Devletlerin gençlik ve etnospor platformları ile bu alanlara göre uyarlanmış ilgili bölgesel ve uluslararası girişimler arasında bağlantı oluşturma; Kırgız Cumhuriyeti'nin başlattığı ve kurduğu Dünya Göçebe Oyunları Organizasyonu'nu kurumsallaştırma ve Türk halklarının tarihi kültürel mirasını tüm dünyaya göstermek amacıyla bir dünya markasına dönüştürme"¹ şeklindeki ifadelerle de etnosporların, geleneksel spor ve oyunların Türk Dünyasının işbirliği alanındaki rolüne vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte bu alandaki işbirliğinin geliştirilmesi Türk Dünyası 2040 Vizyonu'nun bir parçası olarak belirlenmiştir.

Tarih boyunca dünya kültür değerlerine önemli katkılar sağlayan Türk tarihinde hiç şüphesiz günümüze kadar unutulmuş ve unutulmaya yüz tutmuş önemli değerler bulunmaktadır. Modern zamanın getirdiği şartlar, küreselleşmenin baskın tesirleriyle unutulmaya yüz tutan değerlerin başında da geleneksel sporlar ve oyunlar gelmektedir. Böyle bir süreçte 2012 yılında Kırgızistan'ın teklifi ve inisiyatifi ile gerçekleştirilmesine karar verilen ve 2014 yılında birincisi düzenlenen I. Dünya Göçebe Oyunları ile birlikte Türk halklarının geleneksel sporları, oyunları ve kültürel değerleri de canlanma ve yaygınlaşma fırsatı bulmuştur. Bu bağlamda Kırgızistan'ın bu inisiyatifi ile Türk dünyasında yeni, önemli ve parlak bir geleceğe sahip yeni işbirliği alanı oluşmuştur. Bu işbirliği 2014 yılından günümüze gelişerek devam etmektedir.

Türkolog ve Sinolog Eberhard "Bir toplumun kültürünü özetleyebilmenin en verimli yolu, bugün dahi o topluma özgü milli nitelikli oyun ve sporlardır". der. Geleneksel sporların ve oyunların kültür içerisindeki yeri toplumların dünya görüşlerini, algılarını, değerlerini, hayat tarzlarını da gösterir. Türk halklarının önemli değerlerinden olan etnosporlar ya da geleneksel sporlar ve oyunlar *spor, kültür, gelenek, oyun ve etnospor* terimleriyle doğrudan bağlantılıdır. Etnosporlar bağlamında bu terimleri iyi anlamak gerekir.

1 <https://www.turkkon.org/assets/pdf/haberler/turk-dunyasi-2040-vizyonu-2396-98.pdf>, s. 16.

Spor, “bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü” olarak tanımlanır.² Daha etraflı Şekilde ifade edecek olursak spor, yarışma amacıyla yapılan belirli bir tür fiziksel veya entelektüel etkinliklerin yanı sıra ısınma, antrenman yoluyla belirli bir amaca yönelik hazırlıktır. Dinlenme ile birlikte, fiziksel sağlığı kademeli olarak iyileştirme, zekâ kabiliyetlerini geliştirme, ahlaki disiplin sağlama, mükemmelliğe ulaşma, grup olarak çalışma, işbirliği kabiliyetlerini, kişinin kendi fiziksel yeteneklerini ve becerilerini geliştirmek için yapılan bir etkinliktir. Spor, katılımcılara ve seyircilere eğlence sağlarken fiziksel yetenek ve becerileri kullanmayı, sürdürmeyi veya geliştirmeyi amaçlayan rekabetçi bir fiziksel faaliyet veya oyun olarak da değerlendirilebilir.

Spor, insanların bir arada, toplumlar hâlinde yaşamaya başlaması ile ortaya çıkar. Savaşların fiziki gle, birebir mücadelelerle yapıldığı eski dönemlerde spor, bir tür savaşa hazırlık idi. Sporun tarihî perspektiften tanımı, yarışma ve rekabet üzerine kurulmuş, savaşçı gleri olgunlaştıran disiplinli bir kolektif oyun tarzı, Őeklinindedir.³ “Ulaştırma, savunma, beslenme kökenli etkinlikler ilk sporlar olarak kabul edilebilir. Geleneksel sporlar insanların tapınma, korunma, barınma ve savaşa hazırlık amacıyla yaptığı hareketlerin birtakım kurallara bağlanmasıyla oluşmuştur. Dolayısıyla geleneksel sporlar birçok törensel ögeler taşır.”⁴

Kültür, “tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölüsünü gösteren araçların bütünüdür.”⁵ Yani “kültür doğada bulunmayan, insan tarafından üretilmiş ve biriktirilmif tüm değerleri kapsar.” “Kültür, yalın olarak bir topluluk ya da toplumun kendine özgü bütün bir yaşam biçimini ifade eder.”⁶ Kültürün işlevlerini, toplumsal davranışları düzenler ve toplumsal düzenin oluşmasına aracılık eder; kimlik kazandırır; bütünleştirir, toplumsal bilinç ve toplumsal kişilik gelişimine aracılık eder, mekanı ve sınırı ierisindekileri birleştirir, dışındakilere karşı farklılaşma sağlar, kaynaşmayı sağlar, toplumsal dayanışmayı güçlendirir, toplumun sürekliliğini saęlar⁷ Şeklinde sıralamak mümkündür.

Gelenek, “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, tre ve davranışlar, anane, tradisyon”dur.⁸ Bir başka tanımla da gelenek “belirli davranışsal norm ve değerleri benimseyip aşılayan, gerçek ya da hayali bir geçmişle süreklilik gösteren ve

2 <https://sozluk.gov.tr/>

3 Mustafa Erkal, *Sosyolojik Açıdan Spor*, Ankara, 1978.

4 İbrahim Akış, “Geleneksel Sporların İşlevleri”, *Türk Halklarının Geleneksel Oyunları VIII*, Ed. Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş, 2019, s. 12.

5 <https://sozluk.gov.tr/>

6 Cevat zyurt, *Eğitim Sosyolojisi Yazıları*, 5. Baskı, Ankara, 2020, s. 171.

7 Cevat zyurt, *Eğitim Sosyolojisi Yazıları*, s. 173-174.

8 <https://sozluk.gov.tr/>

genellikle yaygın biçimde benimsenen ritüeller ya da başka sembolik davranış biçimleriyle ilişkili toplumsal pratikler kümesi”dir.⁹ Şüphesiz ki gelenek sadece kalıplarla ifade edilemez. “Gelenek bir ruhtur. Girmiş olduğu kalıbı mânâlandırır. Nasıl ki, kelimeler birer kalıp ve asıl olan onun içinde anlatılmak istenen mânâ âlemi ise, gelenek de nesilde nesle intikal eden kalıplardır, ama burada da aslolan bu kalıbın içindeki mana âlemidir. ... Şayet bir ölkü olarak varlığını devam ettirirse, geleceğin inşası için çok şey ifade eder.”¹⁰

Gelenekle modernlik arasındaki ilişki bilinenin tersine vazgeçilmez tarzda birbirine bağlıdır. Modernlik gelenekle bağların tamamen koparılması anlamına gelmez, tarihteki en güçlü modern olgular güçlü geleneksel bağlardan hareketle doğmuştur.¹¹ Bu noktadan bakıldığında gelenekle bağını koparanın sağlam bir gelecek inşa edebilmesi zordur denilebilir. “Kültürel etkileşimlerin diğer dönemlere göre hızla artışı geleneksel olanın korunmasının önemini ve zorluğunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle bilişim teknolojilerini kullanma yaşının düşmesi geleneklerin aktarımını zorlaştırmaktadır. Geleneksel olanın yeni bir form ile sunumu veya teknoloji ile uyumlanması önemli bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.”¹²

“Bütün kültürler kanunlara, kurumlara ve geleneklere sahiptir.”¹³ Kişi olaylar karşısında nasıl davranması gerektiğini fazla düşünmeden kültürün kendisine öğrettiği kalıpları kullanarak tepki verir. Kültürün kalıplaşmasını zaman içerisindeki gelişim sağlar. Buna da gelenek denir. Gelenek gücünü ve kemalâtını geçmiş ile bugünü arasındaki çizgiden alır, sürekliliğini de geleceğe hitap etmesiyle sağlar. Bu ilişki insanın korkusuz bir şekilde geleceğe bakmasını ve istikrarlı bir hayat sürmesi için gerekli imkânı sağlar. İlişki koptuğu zaman geleneksellik biter, gelenekçilik başlar. Bu durumda sadece mazi yani mazide kalmış olan vardır. Gelenek nesilden nesle aktarılması bir süreçtir. Gelenek, insanoglunun sosyalleşmesini, süreçlere karşı hazır bulunmasını sağlar, gelişmenin zemini teşkil eder. Gelenek, toplumun zeminini oluşturur.¹⁴

Oyun, “bedenen ve zihnen yetenekleri geliştirmek amacıyla yapılan, çevikliğe dayanan her türlü yarışma; yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence” şeklinde tanımlanır.¹⁵ Johan Huizinga (1872-1945), “Oyun, kültürün basit bir parçası değildir; kültür, oyunların birleşmesinden oluşur.” der. Bununla birlikte insanın çok yönlü bir varlık olduğuyla ilgili tanımlamalardan biri de *oyun oynayan canlı* şeklinde-

9 Gordan Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. O. Akınhay-D. Kömürcü, Ankara, 1999, s. 258-259.

10 Taner Tatar, “Gelenek ve Gelecek”, *İstanbul Journal of Sociological Studies*, Sayı 26, İstanbul 2000, s. 199-200.

11 Taşkın Takış, “Hayatı Geriye Dönerek Anlar, İleriye Dönerek Yaşarız”, *Doğu Batı*, Sayı: 25, 2003, s. 8.

12 Hayati Beşirli, “Toplumsal Değişim Sürecinde Toplumsal Yapının Devamının Sağlanması ve Geleneksel Spor Oyunları”, *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları II*, Ed. Cengiz Buyar, Fahri Unan, Anarkon Kasmaliyeva, Bişkek, 2018, s. 114.

13 Cevat Özyurt, *Eğitim Sosyolojisi Yazıları*, s. 172.

14 Taner Tatar, “Gelenek ve Gelecek”, s. 200.

15 <https://sozluk.gov.tr/>

dir.¹⁶ Yine Huizinga oyunu Biçim açısından “olağan hayatın dışında yer aldığı hissedilen, özgür ve “kurmaca” ama yine de oyuncuyu tamamen içine çekme yeteneğine sahip bir eylem” olarak görür. “Oyun, her tür maddi çıkar ve yarardan arınmış bir eylemdir. Bu eylem bilhassa sınırlandırılmış bir zaman ve mekânda gerçekleşmekte ve kendilerini gönüllü olarak bir esrar havasıyla çevreleyen veya alışılmış dünyaya yabancı olduklarını kılık değiştirerek vurgulayan grup ilişkileri doğurmaktadır.”¹⁷ Spor ve oyun, fonksiyonları ve tanımları bakımından birbirinden farklı olmakla birlikte Türk halkları tarafından aynı tanımlamalar için kullanılabilir. *Etnospor*, geleneksel kültürlerin muhafaza edildiği etnik kimliklere ait çok sayıda ögeyi bünyesinde bulunduran spor faaliyetlerinin genelidir. *Etnospor*, geleneksel oyunların özgünlüğünü korumayı ve geleneksel oyunlara karşı katılımcıların ve seyircilerin algılarını arttırmayı, onları daha da alakalı hale getirmeyi sağlayan spor etkinliklerinin modern bir folklor biçimidir şeklinde de tanımlanmaktadır.¹⁸

Etnospor, günümüz spor oyunlarının artan bir şekilde sanayileştiği, kurumsallaştığı ve başarının tek bir gösterge olduğu bir zamanda geleneksel kültürlerin muhafaza edildiği yerel kimliklere özgü değerleri bünyesinde bulunduran spor faaliyetlerinin genel bir tanımınıdır. Dünya *Etnospor* Konfederasyonu'nun değerlendirmesine göre geleneksel spor ve oyunların dünya genelinde daha uygulanır ve bilinir olması, yaşatılması insanlığın tabiatında bulunan temel değerleri tekrar hatırlatacaktır. Geleneksel sporlar ve oyunlar, evrensel değerler çerçevesinde sahip olduğu; *gelenek*, *saygı*, *dayanışma* ve *barış* temelinde dört ilke etrafında insanlığa katkı sağlamayı amaçlar:

Etnospor, günümüz spor oyunlarının artan bir şekilde sanayileştiği, kurumsallaştığı ve başarının tek bir gösterge olduğu bir zamanda geleneksel kültürlerin muhafaza edildiği yerel kimliklere özgü değerleri bünyesinde bulunduran spor faaliyetlerinin genel bir tanımınıdır. Dünya *Etnospor* Konfederasyonu'nun değerlendirmesine göre geleneksel spor ve oyunların dünya genelinde daha uygulanır ve bilinir olması, yaşatılması insanlığın tabiatında bulunan temel değerleri tekrar hatırlatacaktır. Geleneksel sporlar ve oyunlar, evrensel değerler çerçevesinde sahip olduğu; *gelenek*, *saygı*, *dayanışma* ve *barış* temelinde dört ilke etrafında insanlığa katkı sağlamayı amaçlar:

“Barışçıl Bir Dünya İçin Spor ve Eğlence (Barış): Geleneksel spor ve oyunların sorunlarını güce ve saldırganlığa değil, akla ve iyi ilişkilere dayalı çözüme götürecektir. Toplumlar arası yakınlaşmanın, kaynaşmanın ve ortak yaşama isteğinin zeminini sağlamayı ifade etmektedir.

İnsanlığın Ortak Faydası İçin Dayanışma (Dayanışma): Giderek bireyselleşen ve çıkar maksimizasyonu ile hareket eden anlayışın yerine birlikten güç doğduğuna inanan, kamu yararını önceleyen ve geleneksel spor ve oyunların güçlü toplumsal bağların oluşumu için bir çimento görevi gördüğüne inanan bir anlayışla hareket etmeyi ifade etmektedir.

Farklılıklara ve Değerlere Saygı (Saygı): Fanatiklik, holiganlık gibi spor ve oyunların amaç ve ahlakına zarar veren psikoloji ve davranışlar yerine bireye, kulübe, kültüre ve insanlığa saygıyı esas alan, geliştiren ve kökleştiren bir anlayış ile hareket etmeyi ifade etmektedir.

Gelenekten Geleceğe İnsanoğlunun Birikimini Aktarma (Gelenek): Toplumların kültürel zenginliklerini geleneksel spor ve oyunlar aracılığı ile gelecek kuşaklara aktararak geçmiş ve gelecek

16 Johan Huizinga, *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, 2006, s. 13.

17 Johan Huizinga, *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*, s. 31.

18 <http://ethnosport.ru/about/>; <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1896534>

arasındaki bağıın devamını daha güçlü bir şekilde sağlamaya katkıda bulunmayı ifade etmektedir.”¹⁹

Günümüzde her bilim dalı geleneksel sporları ve oyunları kendi alanlarıyla bağlantısına göre inceleyebilmektedir. Tarih, psikoloji, pedagoji, fizyoloji, etnografya, folklor vb. araştırma alanları açısından oyunlar değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte geleneksel sporlar ve oyunlar fertlerin, ait olduğu toplumun dünya görüşünün, iç dünyasının, algılarının vb. ortaya konulması ve bunların anlaşılması noktasında ayrı bir önem arz eder. Yine geleneksel oyunların aynı zamanda insanın etrafında gelişen gelişmeleri anlamaya yönelik bir işlev gördüğü de söylenebilir. Geleneksel sporlar ve oyunların ulusal ve uluslararası alanda kurulacak işbirliklerinin ve ortak gelecek anlayışının gerçekleşmesinde önemli rol oynadığı her geçen gün daha da iyi anlaşılmaktadır.

Düzenli olarak icra edilmeye başlanan Dünya Göçebe Oyunlarının amaçlarından biri de insanları ve kültürleri bir araya getirmektir. Sporun siyasetle ve ticaretle iç içe olması, ulusal ve uluslararası spor müsabakalarının ideolojik çatışmalar ve anlaşmazlıkların alanı haline gelmesi, sporun insanileştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte atalardan günümüze uzanan kültürün ortaya konması, bir kutlama etkinliği de olan geleneksel sporların, oyunların bütün dünyaya tanıtılmasıdır. Bunun yanında geleneksel olanla birlikte doğayı tanıma, anlama, doğal olanı tercih etme noktasında da farkındalık oluşturmak ve insanın doğal hareket etmesine katkıda bulunmaktır. Dünya Göçebe Oyunları bu noktada Türk dünyasının başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından gelen insanların bulunduğu, kültürel değerlerini tanıttıkları, geleneksel spor oyunlarını icra ettikleri uluslararası bir kültür organizasyonu haline gelmiştir.

“Türk tarihi ve kültürünün birçok derin manalarını taşıyan geleneksel sporları bir kabilecilik anlayışı içinde övünülen değerler manzumesi olarak değil, millet şuuruyla yaşanan değerler demeti halinde görebilmek ve dahası göstermek, bugün daha büyük önem arz etmektedir.”²⁰

19 <https://worldethnosport.org/etnospor-nedir>

20 N. Bilal Erdoğan, “Takdim”, Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları, Editör: Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş 2019, s. 9.

2.

GELENEKSEL SPORLARIN VE OYUNLARIN

TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

- ☞ Geleneksel spor ve oyunların en önemli işlevlerinin başında toplumların gelişim ve dönüşüm süreçlerinde kültürün belirli öğelerini muhafaza etmesi ve kültürel aktarımı sağlaması gelir.
- ☞ Spor ve oyunları icra edenler, hayata hazırlanır, kendilerine güvenleri ve cesaretleri artar, eşsiz bir tecrübe kazanırlar. Bununla birlikte bir birey olarak kendini ortaya koyabilme ve toplumsallaşma süreci de gerçekleşir.

2. GELENEKSEL SPORLARIN VE OYUNLARIN TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

Geleneksel spor ve oyunların en önemli işlevlerinin başında toplumların gelişim ve dönüşüm süreçlerinde kültürün belirli öğelerini muhafaza etmesi ve kültürel aktarımı sağlaması gelir. Her geçen gün spor oyunlarının ve geleneksel sporların toplumsal, kültürel ve ekonomik rolünün önemi daha da ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda sporun süreç ve toplum ile ilişkileri bilinçli bir şekilde geliştirilmektedir.²¹ Bunun incelenip geliştirilmesi için spor sosyolojisi araştırma alanı teşekkül etmiştir²² ve bu alanda çalışmalar devam etmektedir.

“Geleneksel spor oyunları bu özelliği ile bireysel veya takımsal olarak yapılan ve belirli bir amaca ulaşmak için kültürel arka planı olan aktiviteler olarak ortaya çıkmakta ve kültürel kimliğin önemli bir unsurunu ifade etmektedir. Toplumları var kılan ve ayakta tutan kültürleridir. Bu süreçte kültürün önemli bir parçası olan geleneksel sporlar da hitap ettikleri toplumsal kesim, serbest zaman faaliyetleri olması ve eğlendirici olması sebebiyle kültürel aktarımda daha da önem kazanmaktadır.”²³

Türklerin sosyal, ekonomik ve gündelik hayatlarına bakıldığında pratiklik, işlevsellik, yalınlık, sadelik ve estetiğin ön plana çıktığı görülür. Bu durumu bilhassa geleneksel spor ve oyunlarda da görmek mümkündür. Bu bağlamda öncelikli olarak yapılan sporların, oynanan oyunların işlevselliği ön plana çıkar. Mücadelelere hazırlık, antreman, toylarda eğlence amaçlı olarak icra edilirler. İcra usullerini öğrenirken usta çırak ilişkisi ile bilgi, tecrübe nesilden nesle aktarılır. Ataların pedagojik metodları öğrenilir, nesiller arasında ilişki düzenlenir. Spor ve oyunları icra edenler, hayata hazırlanır, kendilerine güvenleri ve cesaretleri artar, eşsiz bir tecrübe kazanırlar. Bununla birlikte bir birey olarak kendini ortaya koyabilme ve toplumsallaşma süreci de gerçekleşir.

21 Hikmet Turkay, Spor Sosyolojisi: Geçmişten Günümüze Gelişimi ve Gelecek Beklentileri [Sports Sociology: From Past to the Present and Its Expectations for the Future], Spor Eğitim Dergisi, 4 (2), 2020, s. 53.

22 Dominic. Malcolm, The social construction of the sociology of sport: A professional project. International Review for the Sociology of Sport, 49(1), 2014, 7-11.

23 Hayati Beşirli, “Toplumsal Değişim Sürecinde Toplumsal Yapının Devamının Sağlanması ve Geleneksel Spor Oyunları”, Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları-II, Ed. Cengiz Buyar, Fahri Unan, Anarcan Kasmaliyeva, Bişkek, 2018, s. 111.

3.

TÜRK KÜLTÜR TARİHİNDE GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR

- 📖 Türk tarihine bakıldığında spor etkinliklerinin büyük kısmının öncelikli olarak askerî eğitim amacına ve zor hayat şartlarına karşı mücadele vermeye yönelik gerçekleştirildiği görülür.
- 📖 Daha sonraki dönemlerin kaynaklarına bakıldığında bu faaliyetlerin güç sınaması, kabiliyet ve hüner gösterme, düğünlerde, toylarda, ziyafetlerde ve yaslarda yapılan yarışmalar, gösteriler şeklindeki etkinlikler olarak geliştiği söylenebilir.

3. TÜRK KÜLTÜR TARİHİNDE GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR

Türkistan coğrafyasında MÖ. 2800'lerde atın evcilleştirildiği ve demir işlemeciliğinin yaygınlaştığı görülür. Çin kaynaklarında Türklerin cins atları çok iyi bir şekilde eğittikleri, bindikleri, hayatlarını âdeta at üzerinde sürdürdükleri ifade edilmektedir. Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Türk tarihinin en eski eserlerinden olan *Divan-ü Lügati't-Türk'te* güreş, avcılık, okçuluk, atlı sporlar, cirit, tepük, kayakçılık ve çeşitli çocuk oyunları ile ilgili önemli bilgiler bulunur.²⁴ Kaşgarlı Mahmud bu eserinde, *At Türk'ün kanadıdır*, der. Güçlü, hızlı ve cins atlar yetiştiren Türkler, bu atlarla yeryüzüne dağılmışlar, dağıldıkları bu coğrafyaları vatan yapmışlar ve yüzlerce devlet kurmuşlardır. Tarih boyunca Türklerde en çok ilgi gören sporların başında at ile yapılanlar gelir. Yine Dede Korkut Hikâyeleri'nde, Ali Şir Nevaî'de, Babürname'de, Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'inde, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi gibi Türk kültürünün en eski ve köklü eserlerinde geleneksel sporlarla ilgili önemli bilgiler bulmak mümkündür.

Türk Dünyası Ata Sporları Şenliği, Bursa Kocayayla²⁵

24 Onur Yıldız, "Divanü Lûgat-it Türk'te Yer Alan Spor Kavramları", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları VIII*, Ed. Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş, 2019, s. 71-87.

25 Kaynak: <https://twitter.com/trtavaz/status/892044748290224129>

Tarihi kaynaklar incelendiğinde Türklere 160 civarında da geleneksel spor ve oyunun ve bunların yanında 25'e yakın da at ile yapılan geleneksel sporun olduğu bilinmektedir. Palvan güreş, apan güreş, yağlı güreş, aba güreşi, şalvar güreşi, bayrak, karsak ve karakucak güreşleri, tomak, ordo, aşık, matrak, kılıç kalkan, gürz kaldırma, kızgıntaş, çelik çomak, kale yıkma, urgan çekme, taz süzüştürü, kösgüç gibi de geleneksel spor ve oyunların yanında; atlı sporlardan at yarışı, gökbörü, çevgen, cirit, bayge, alaman bayge, kızkovalama (kız kuumay), corgo salış (rahvan yarışı), yar atlama, atlı okçuluk, er sayış (süngü yarışı), öpkü çarpış, topuz çarptırgan, tıyın enmey (kuruş kapma), oğdarış (at üzerinde güreş), kunan çabuğ (bir yaşındaki at yarışı), atlı avcılık, cambı atmay en yaygın olarak icra edilenlerdir.²⁶ Bunlardan binicilik, okçuluk, güreş ve cirit gibi sporlar ise Türklerin ata sporu olarak değerlendirilmektedir.²⁷

Türk tarihine bakıldığında spor etkinliklerinin büyük kısmının öncelikli olarak askerî eğitim amacına ve zor hayat şartlarına karşı mücadele vermeye yönelik gerçekleştirildiği görülür. Daha sonraki dönemlerin kaynaklarına bakıldığında bu faaliyetlerin güç sınaması, kabiliyet ve hüner gösterme, düğünlerde, toylarda, ziyafetlerde ve yaşlarda yapılan yarışmalar, gösteriler şeklindeki etkinlikler olarak geliştiği söylenebilir. Ayrıca bu faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanların, genç kişinin kendini ispat etmesi, cesaret ve kahramanlık göstermesi için gerekli ortamın oluşturulması rolünü de yerine getirdiği görülür. Yine Türklerin hayat felsefesinin bir parçası olan *alplik* geleneğinin ilk ortaya çıktığı alanlar da buralar olmuştur. Türk edebiyatının başta destanları olmak üzere sözlü ve daha sonra yazıya geçirilen halk edebiyatı ürünlerinde de spor, oyun, yarışma ve eğlence etkinliklerinin çok teferruatlı bir şekilde anlatıldığı görülmektedir.

*Sultan II. Murad, Okçuluk Tatbikatında*²⁸

26 Mehmet Türkmen, *Türk Kültüründe Atlı Sporlar Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, Ankara, 1993, s. 37-41.

27 Güven, Özbay, *Türklerde Spor Kültürü*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1992, s. 1-2.

28 Kaynak: <http://www.ee.bilkent.edu.tr/~history/ottoman33.html>

4.

MANAS DESTANINDA:

GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR

Manas destanındaki oyunlar At oyunları, ayakta yapılan oyunlar, akıl oyunları, gençlerin oyunları, cezalı oyunlar şeklinde tasnif edilebilir.

4. MANAS DESTANINDA GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR

Geleneksel sporlar ve oyunlarla ilgili tarihi bilgileri Türk tarihinin en eski destanlarında bulmak mümkündür. Dünyanın en uzun destanı olan Manas destanında da bu oyunlarla ilgili geniş bilgiler yer alır. Manas destanının Sağımbay Orozbek uulu varyantının *Kökötöy-dün Aşı* bölümünde geleneksel oyunlar ve bunların icrası hakkında bilgiler yer alır. Yine *Baycigittin toyu*, *Semeteyge centek toy*, *Almambettin kelişi* gibi bölümlerde at oyunları hakkında bilgiler yer alır. Moldobasan ve Bağış varyantlarında da çeşitli geleneksel oyunların adları yer almaktadır. Manas destanındaki oyunlar *At oyunları*, *ayakta yapılan oyunlar*, *akıl oyunları*, *gençlerin oyunları*, *cezalı oyunlar* şeklinde tasnif edilebilir.

4.1. AT OYUNLARI:

Manas destanındaki at oyunları *savaş ve askeri kabiliyet oyunları* ve *eğlence ve antrenman mahiyetindeki oyunlar* şeklinde ikiye ayrılır. Bunlar:

- Savaş ve Askeri Kabiliyet Oyunları, Caa tartmay (Ok atma), saadak atuu, er sayış, er eniştir.
- Eğlence ve Antrenman Mahiyetindeki Oyunlar, at (tay, kunan) çabış, cambı atuu, kök börü (ulak tartış)'dür.

4.2. AYAKTA YAPILAN OYUNLAR:

Atala baş, cöö carış, it tartış, köz tanmay, küröş (balban küröş), töşök talaştır.

4.3. AKIL OYUNLARI:

Kişte, kumalak, ordo (han ordo), toguz korgool, çakmak atuu, çatıraştır.

4.4. GENÇLERİN OYUNLARI:

Ak çölmök, dümpüldök, çaşınmak, kız oyun, top atuu (çabuu)

4.5. CEZALI OYUNLAR:

Öpkö çabış, taz süzüşüü (taz çabış), töö çeçmey.²⁹

29 *Manas eposunun syujettik-tematikalk körsötküçü-1*, 3-kitep, Bişkek 2019, s. 178-186.

Manas Destanı 2013 Yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesine Girdi³⁰

30 Kaynak: https://www.vb.kg/doc/269433_prezidenty_vrychili_sertifikat_o_vnesenii_eposa_manas_v_spi-sok_unesco.html

KIRGIZİSTAN, KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE'DEN

5.

BAZI GELENEKSEL OYUNLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

📖 Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki birçok oyun birbiri ile örtüşmektedir. Şüphesiz ki Türk dünyasının hemen tamamında bu durum aynı şekildedir. Bunların bazıları aynı adla bazıları da farklı adla adlandırılmıştır.

5. KIRGIZİSTAN, KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE'DEN BAZI GELENEKSEL OYUNLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki birçok oyun birbiri ile örtüşmektedir. Şüphesiz ki Türk dünyasının hemen tamamında bu durum aynı şekildedir. Bunların bazıları aynı adla bazıları da farklı adla adlandırılmıştır. Bununla birlikte genel olarak icra usûl ve fonksiyonlarının aynı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda üç ülkenin geleneksel oyunlarından 46 tanesi karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu tarz bir çalışma bütün Türk dünyasını kapsayacak şekilde de yapılabilir.

Kırgız oyunları	Kazak oyunları	Türk oyunları
Kuurçak	Kuirşak	Evçilik
<i>İyne Jogoldu/ Toktu Suramay</i>	Kuzum	Kız Kaçırma
Ak Çölmök	Aksüyek	Ak Kemik veya Sopa Atmaca
Kün-tün	Ay men tün	Gece Gündüz
Ak sandık kök sandık	Ak sandık pen kök sandık	
Uçtu – Uçtu	Uştı – Uştı	
Arkan Tartuu	Arkan Tartuu	İp Çekişme
Eşek Sekirmey	Esek Katarı	Yüksek atlama
Aşık Oyunları/ Çükö/ Beş Tapan	Süyek/ Aşık	Ak Koç – Kara Koç
<i>Çikit</i>	Top Çıgaruı	Topaç Çıkartma, Çelik Çomak
Köz Tanmay	Sokır Teke	<i>Çaktırma / Kör Kadı. Körebe/ Cepheli Külâh</i>
Kaçmay Top	Kaşar Dop	Altın Top
Tokmok	Tokmok	Tokmak
Ortogo Turmay	Orta Tauk	Cicili Tavuk/ Yedi Küle
Cumurtka Sındıruu	Yumurta Kıрма	Yumurta Tokuşturma,
Koon Üzmöy	Koon jynauı	Kavun Arabası
Tegerek Kiydirüü	Alka Kiyü/ İappa	Hane Oyunu/ Halka Oyunu
Uyum Tuudu	Ak Torpak	Dana
Altıbakan	Altı Bakan	Gazırdaklı Salıncak
Mışık-Çıçkan	Tışkan – Mısıık	Kedi Fare
Bekinçek/ Caşınmak	<i>İzdeu</i>	Köşe Kapmaca, Saklambaç
Kuuşmay	Kualaspak	Kovalamaca

Barmak Sanoo	Kol Aynau	Parmak Adı
Çekege çertmey	Şekem tas	Parmak oyunu
Beş Taş	Tört Tas/ Bes Tas	Çok Taş
Çükö	Alşı, tauka, bük, şık	Aşık oyunu
Beş tapan (aşıkla)	Deldemeşek	Aşık oyunu
Selkinçek	Selkinşek	Salıncak
Jooluk Salmay	Kamçı Tastau	Mendil Kapmaca
Altın Şakek	Jüzık Salı	Yağ Satarım – Bal Satarım
Ok Atuu	Atu	Yay /Çubuk Atmaca
Koyuma Karışkır Tiydi	Kazdar Men Kaskır	Ebe Beni Kurda Verme
Çek aracı	Şekara	Çemberbaz
Kökbörü / ulak	Esek kökpar	
Ordo	Orda	Kale Devirmece, Cepheli Kule
Toguz Korgool	Toguz Kumalak	Dokuz taş
Kan Talamay	Kantalapay	Yedi Kule
Orompoy	Sekirmek/ Baspaldak	Seksek
Kimdin İzi Bilip Al	Kim Tapkır	
Dümpüldök	Tay Talas	Çot Çıkarman/ Kırdı Bastı
Koyon Tebiş	Tay Tebiu	Depme Tura
Toktu Suramay	Kozu Almau	Oğlak Geldi
Taş Irgituu	Tas tüsti	Taş Atmaca
Çana tebüü/	Çana	Kızak Oyunları
Cılgayak Tebüü	Kar oyunu	Karda kayma
Köz Tanmay	Köz Tanma	Cepheli Külâh Oyunu

Kaynak: Kadian Boobekova, 2015: 50-5³¹

Türklerin oyun geleneğinde iki etken çok önemlidir. Birincisi birey, pratik bir faaliyete dahil olur, fiziksel olarak gelişir, bağımsız hareket etmeye alışır; ikincisi çevresiyle ilgili bilgisini derinleştirerek bu faaliyetten manevi ve estetik bir memnuniyet elde ederler. Böylelikle, oyun komple terbiye araçlarından biridir. O oyuncuların etraflı fiziksel hazırlığına, organizmasının işlevlerinin, karakterinin yetkinleştirilmesine yöneliktir. Bu önemine binaen, halk geleneklerinin yaşamımızdan ve sanatsal ilgi alanımızdan çıkarılması, bireyin ve bütün toplumun yaratıcı gelişimine zarar vermekte ve nesiller arasındaki doğal bağlantıların yelpazesini daraltmaktadır.³²

31 Kadian Boobekova, "Kırgız, Kazak ve Türk Milli Oyunlarının Arasındaki Benzerlikler", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları*, Ed. A. Mokeyev, F. Unan, O. Karatayev, O. Yorulmaz, C. Alimbayev, C. Buyar, Bışkek 2015, s. 50-51.

32 Mehmet Türkmen, "19. Yüzyılın Sonu ile 20. Yüzyılın Başlarında Kırgızların Milli Eğlenceleri ve Oyunları", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 127 Sayı: 250, İstanbul 2021, s. 135.

GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR ALANINDA İŞBİRLİĞİNDE

6.

KIRGIZİSTAN MODELİ: DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

📖 Etnosporların canlandırılması, yaygınlaştırılması, gerçekleştirilmesi noktasında Kırgızistan, I., II. ve III. Dünya Göçebe Oyunları ile birlikte önemli bir program, organizasyon ve işbirliği modeli oluşturmuştur. Bu işbirliği modeli günümüzde gelişerek devam etmektedir.

6. GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR ALANINDA İŞBİRLİĞİNDE KIRGIZİSTAN MODELİ: DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

Dünya Göçebe Oyunları ile ilgili ilk fikirler 2 Ekim 2010 tarihinde Çolpon Ata şehrinde düzenlenen *Isık Göl Halklararası İşbirliği: Birlik ve Hoşgörü* adlı konferans esnasında resmi olarak dile getirilmiştir. Kırgızistan ve Türkiye resmi heyetleri, Türk halklarının mirasını muhafaza etmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan bu organizasyonun Kırgızistan'da düzenlenmesi ile ilgili teklifi ilan etmiş ve desteklemişlerdir. Heyetlerin yayınladığı bildirgenin 19. Maddesi "Türk tarafı, 2 Ekim 2010'da *Isık Göl Halklararası İşbirliği: Birlik ve Hoşgörü* adlı konferansın başarılı bir şekilde düzenlenmesinden duyduğu memnuniyetini ve desteğini ifade ederek, bu yönde ve bu bağlamda, Türk halklarının yakınlaşmasını sağlamak için, Türk uygarlığının kültürel ve tarihi mirası olan *Uluslararası Türk Oyunları-Göçebe Oyunları'nın* Kırgızistan'da düzenlenmesine destek verdi." şeklindedir. Bu bildirme Dünya Göçebe Oyunları'nın gerçekleştirilmesi doğrultusundaki ilk resmî belge olma özelliğini taşır.³³

12-13 Ocak 2012 tarihinde Türkiye'de yapılan toplantılar sonunda Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti cumhurbaşkanları *Uluslararası Türk Oyunları, Göçebe oyunları* adı altında bir organizasyonun yapılması ile ilgili ortak bir deklarasyon imzalamışlardır. Deklarasyonun 24. maddesinde "Türk tarafı kültürel, insani ilişkilerin geliştirilmesinde yardımcı olacak, bu bağlamda Türk halklarının yakınlaşmasını sağlamak için, Türk uygarlığının kültürel ve tarihi mirası olan *Uluslararası Türk Oyunları-Göçebe Oyunları'nın* 2012 yılında Kırgızistan'da düzenlenmesine destek veriyor."³⁴ şeklindeki ifadelerle iki ülkenin Göçebe Oyunların gerçekleştirilmesi konusundaki işbirliği niyetlerinin bir kez daha resmi olarak deklare edildiği görülür.

Yine aynı yıl 23 Ağustos 2012 tarihinde Bişkek'te Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Liderler Zirvesi toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya Kırgızistan, Kazakistan, Türkiye cumhurbaşkanları ve Azerbaycan başbakanı katılmıştır. Türk Konseyi Zirvesi'nin Bişkek'teki toplantısında üyeler, Kırgızistan'ın *1. Dünya Göçebe Oyunları'nın* düzenlenmesi ve Kırgızistan'da yapılması ile ilgili teklifini "Türk halklarının geleneklerini, genel olarak tarihi, geleneksel, dilsel ve kültürel açıdan canlandırılması ve desteklemek amacıyla, Kırgız

33 K. Mambataliyev, K. Conson, M. Hilmi, Bütkül dünyölük köçmөндөр оюндары: XXI кылымдын феномени чана көчмөн цивилизациясынын ренессансы", (*К. Мамбеталиев – К. Жонсон – М. Хилми, "Бүттүкүл дүйнөлүк көчмөндөр оюндары: XXI кылымдын феномени жана көчмөн цивилизациясынын ренессансы"*), *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları II*, Bişkek 2018, s. 215.

34 K. Mambataliyev, K. Conson, M. Hilmi, a.g.m., s. 215.

Cumhuriyeti'nin başlattığı Dünya Göçebe Oyunları'nın düzenli olarak düzenlenmesine destek verirler."³⁵ şeklindeki deklarasyon maddesi ile desteklemişlerdir.

I. Dünya Göçebe Oyunları 9-14 Eylül 2014 tarihlerinde Çolpon Ata şehrinde gerçekleştirilmiştir. Daha önce mutabık kalınan işbirliği sözleşmeleri doğrultusunda Türkiye çeşitli devlet kurumları, Dünya Etnospor Konfederasyonu, TİKA, Türk Havayolları gibi kuruluşlarıyla bu ve daha sonraki programların gerçekleştirilmesi için büyük destek vermiştir.

Bu zamana kadar uluslararası güçlü bir şekilde gündemde yer bulamayan etnosporlar, bu organizasyondan sonra büyük ilgi görmüştür. Programın ardından ulusal ve uluslararası kamuoyundan bu programın ikincisinin düzenlenmesi için büyük bir talep gelmiştir. Bu organizasyonla birlikte *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları* adı altında sempozyumlar da düzenlenmeye başlanmıştır.³⁶ Böylece alanın bilimsel olarak araştırılıp incelenmesi de sağlanmıştır. İkinci ve Üçüncü Dünya Göçebe Oyunları'nın Kırgızistan'da gerçekleştirilmesinin ardından bu organizasyonun başta Türk dünyasında olmak üzere uluslararası alanda işbirliğini geliştirme, birlik ve beraberlik noktasındaki rolü daha da ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda oyunların Türk Cumhuriyetlerini kapsayacak şekilde dönüşümlü olarak gerçekleştirilmesine başlanmıştır.

Etnosporların canlandırılması, yaygınlaştırılması, gerçekleştirilmesi noktasında Kırgızistan, *I., II. ve III. Dünya Göçebe Oyunları* ile birlikte önemli bir program, organizasyon ve işbirliği modeli oluşturmuştur. Bu işbirliği modeli günümüzde gelişerek devam etmektedir.

35 K. Mambataliyev, K. Conson, M. Hilmi, a.g.m., s. 216.

36 I. Dünya Göçebe Oyunları çerçevesinde 20-22 Kasım 2014 tarihinde Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları I. Uluslararası Sempozyumu* adıyla düzenlenmiştir. Düzenleme Kurulu Anvarbek Mokeev, Layli Ükübayeva, Fahri Unan, Olcobay Karatayev, Osman Yorulmaz, Döölötбек Saparaliyev, Kanat Canuzakova, Y. Emre Gürbüz, Cengiz Buyar'dan müteşekkildir. Sempozyumun Genel Sekreterliğini Cengiz Buyar yürütmüştür. Sempozyum 2014 yılından beri düzenlenmektedir.

7.

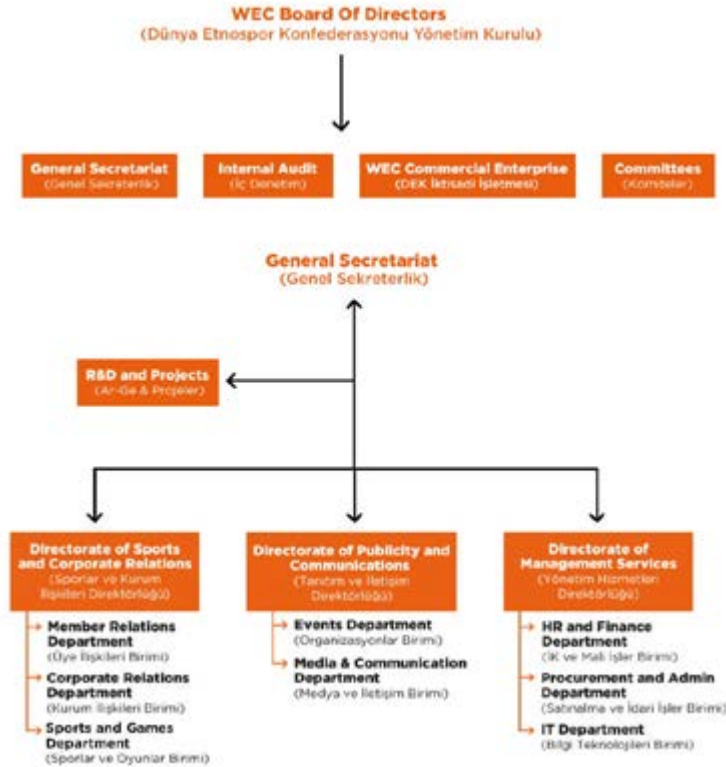
DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI VE DÜNYA ETNOSPOR KONFEDERASYONU'NUN KURULMASI

İ. Dünya Göçebe Oyunları organizasyondan sonra gerek Türk dünyasında gerekse dünya genelindeki bütün etnik sporları ve kurumları bir çatı altında toplamak, etnik spor anlayışının gelişmesini sağlamak, bu alandaki faaliyetleri desteklemek ve işbirliği yapmak üzere 2015 yılında İstanbul merkez olmak üzere Dünya Etnospor Konfederasyonu (DEK, The World Ethnosport Confederation-WEC) kurulmuştur

7. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI VE DÜNYA ETNOSPOR KONFEDERASYONU'NUN KURULMASI

Kırgızistan'da 2014 yılında gerçekleştirilen I. Dünya Göçebe Oyunları, dünya genelinde büyük yankı uyandırmıştır. Göçebe Oyunları adı altındaki bu büyük program dünyadaki muhtelif milletlere ait etnosporlar ve oyunların icrası için önemli bir alan oluşturmuştur. Küreselleşen dünyada milli ve etnik değerlerin var olabileceğini ve geleceğe taşılabileceğini göstermiştir. I. Dünya Göçebe Oyunları organizasyondan sonra gerek Türk dünyasında gerekse dünya genelindeki bütün etnik sporları ve kurumları bir çatı altında toplamak, etnik spor anlayışının gelişmesini sağlamak, bu alandaki faaliyetleri desteklemek ve işbirliği yapmak üzere 2015 yılında İstanbul merkez olmak üzere Dünya Etnospor Konfederasyonu (DEK, The World Ethnosport Confederation-WEC) kurulmuştur³⁷.

Organization Chart Organizasyon Şeması

37 <https://worldethnosport.org/hakkimizda>

Kuruluş tüzüğünde Konfederasyonun amacı şu şekilde ifade edilmektedir:

Kültürel ve millî birikimin ihyası için önemli adımlardan biri olan Etnospor çalışmalarında ve kültürel alanlarda olmak üzere ekonomik ve ticari işbirliklerini geliştirmek, bu konularda bilgi, birikim, deneyim ve karşılıklı teknolojilerden yararlanmak için, Türkiye ve Dünya genelinde çeşitli kimliklerle millî bir bütünlük oluşturan insanların, kültürel özgünlüklerini korumaya yardımcı olmak, desteklemek ve bu doğrultuda Etnospor anlayışının gelişmesini teşvik etmektedir. Dünya genelindeki tüm etnik sporları tek bir kurumsal çatı altında toplamak, üye federasyonlar arasında birlik ve beraberlik tesis etmek, Etnospor anlayışını ve ahlakını yaygınlaştırıp olgunlaştırmak Konfederasyonun önceliklerindedir. Ayrıca, Etnospor alanındaki her türlü sportif, sosyal ve kültürel çalışmaları düzenlemek, bu yönde çalışmalar yapan diğer kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak konfederasyonun başlıca hedeflerindedir. Konfederasyon, sporcuların fiziki olarak sağlam ve yetenekli olmasını, ruhsal olarak ahlaki erdemlerle donatılmasını desteklemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, Konfederasyon, sporcuların maddi, manevi, kültürel, sosyal ve sportif alanlardaki eğitimlerine katkıda bulunmayı; topluma ve millî değerlere saygılı, dostluğa değer veren; gelişime açık, zeki, çevik, donanımlı sporcular ve bireyler yetişmesi için çalışmalar yapmayı hedeflemektedir. Konfederasyon, etnospor kültürü çerçevesince ulusal ve uluslararası dostluklar geliştirip sağlamlaştırmayı ve her bir ülkenin dünya sahnesinde en iyi şekilde ve eşitlikçi olarak tanıtılıp temsil edilmesini amaçlamaktadır. Farklı medeniyetlerden miras kalan etnik sporların ve kültürlerin korunması ve gelişmesinin desteklenmesi Konfederasyonun önceliklerindedir.³⁸

Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Bilal Erdoğan geleneksel sporlarla ilgili olarak "Bireysel ya da kolektif biçimde oluşan kimlik, geçmişi ele alarak geleceği şekillendirir. Bütün toplumlar, bireysel kimliği ve daha yaygın olarak işlev gören kolektif kimliği, varlıklarının korunması ve sürdürülebilmesi için önemli bir araç olarak görür. Bu psikolojik ilgi, ritüellerle güçlü bir toplumsal duyguya dönüşür. Milli ürün olarak bilinen geleneksel oyun ve sporların gelecek nesillere aktarılabilmesi için köklü kültür hatlarına ihtiyaç vardır. Bu hatları aksettiren malzeme ve tarihi geçmiş, aziz milletimizde fazlasıyla vardır. Dolayısıyla Türk tarihi ve kültürünün birçok derin manalarını taşıyan geleneksel sporları, bir kabilecilik anlayışı içinde övünülen değerler manzumesi olarak değil, millet şuuruyla yaşanan değerler demeti halinde görebilmek ve göstermek, bugün daha büyük önem arz etmektedir."³⁹ değerlendirmesini yapmaktadır.

Dünya Etnospor Konfederasyonu kısa sürede dünya genelinde etnospor kulüplerinin, vakıflarının, derneklerinin, federasyonlarının koordinasyonunu sağlamış ve çok sayıda etnospor faaliyetini gerçekleştirmiştir. Bunun yanında Dünya Göçebe Oyunları yanında değişik ülkelerde gerçekleştirilen organizasyonlara da önemli katkılar sağlamıştır. I. Dünya Göçebe Oyunları'dan sonra kurulan Dünya Etnospor Konfederasyonu, etnosporların

38 <https://worldethnosport.org/tuzuk>

39 N. Bilal Erdoğan, "Takdim", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları*, Editör: Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş 2019, s. 9.

canlandırılması, kurumsallaşması, yaygınlaştırılması ve geleceğe aktarılması noktasında önemli bir rol oynamıştır. Bu alanda artık dünyadaki en önemli merkez haline gelmiştir.

Dünya Etnospor Konfederasyonu organizasyonları çerçevesinde icra edilen etnospor dalları şu şekildedir:

1. Aba Güreşi
2. Aşık Oyunu
3. Atlı Cirit
4. Atlı Okçuluk
5. Kökbörü
6. Kuşak Güreşi
7. Mangala
8. Mas Güreşi
9. Pato
10. Pencak Silat
11. Rahvan Binicilik
12. Şalvar Güreşi
13. Ssireum
14. Tent Pegging
15. Ulama
16. Yabusame
17. Yağlı Güreş
18. Yaya Okçuluğu

8.

DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

ORGANİZASYONLARI VE ÖZELLİKLERİ

📖 Dünya Göçebe Oyunları, Kırgız Devletinin en büyük uluslararası projesidir. Türk Konseyi Liderler Zirvesi kararı doğrultusunda 2012 yılında Kırgız Hükümeti tarafından göçebe kültürün yaşatılması ve korunması amacıyla Dünya Göçebe Oyunları'nı düzenlemek üzere hazırlıklar başlatılmıştır.

8. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI ORGANİZASYONLARI VE ÖZELLİKLERİ

8.1. I. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

Dünya Göçebe Oyunları, Kırgız Devletinin en büyük uluslararası projesidir. Türk Konseyi Liderler Zirvesi kararı doğrultusunda 2012 yılında Kırgız Hükümeti tarafından göçebe kültürün yaşatılması ve korunması amacıyla Dünya Göçebe Oyunları'nı düzenlemek üzere hazırlıklar başlatılmıştır. Birinci Dünya Göçebe Oyunları 9-14 Eylül 2014 tarihlerinde Kırgızistan'ın Isık-Göl bölgesi Çolpon-Ata ve Bosteri'deki spor komplekslerinde ve Kırçın yaylasında düzenlendi. 9 Eylül 2014 saat 20:00'de Kırgızistan Cumhurbaşkanı'nın katılımıyla etkinliklerin açılışı yapılmıştır. I. Dünya Göçebe Oyunları çerçevesinde 19 ülkeden sporcunun katıldığı müsabakalar, 10 farklı etnik spor dalında yapılmıştır.

Bunlar şu şekildedir:

8.1.1. Atlı Spor Müsabakaları:

- Kök Börü
- Er Eniş
- Kunan Çabış
- Corgo Salış
- Alaman Bayge

8.1.2. Güreş Müsabakaları:

- Kırgız Güreşi
- Alış Güreşi
- Kazak Güreşi

8.1.3. Ulusal Oyunlar:

- Ordo
- Toguz Korgool

Aliş Güreşi⁴⁰

I. Dünya Göçebe Oyunları çerçevesinde aşağıdaki spor dallarında gösteri oyunları yapılmıştır:

1. Zorhana (Azerbaycan Cumhuriyeti);
2. Cirit (Türkiye Cumhuriyeti);
3. Güreşin geleneksel biçimleri (Türkiye Cumhuriyeti);
4. Taekyeon (Kore Cumhuriyeti);

40 Kaynak: <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=6&gallery=Sorevnovaniia-po-alysh-v-ramkakh-Pervykh-Vsemirnykh-Igr-Kochevnikov-2014-14>

Organizasyondaki yarışmalara aşağıdaki 19 ülkeden sporcular katılmıştır:

1. Azerbaycan Cumhuriyeti
2. Avusturya Cumhuriyeti
3. Afganistan İslam Cumhuriyeti
4. İsveç Krallığı
5. Kırgız Cumhuriyeti
6. Litvanya Cumhuriyeti
7. Moğolistan
8. Beyaz Rusya
9. Kazakistan Cumhuriyeti
10. Kore Cumhuriyeti
11. Rusya Federasyonu
12. Tacikistan Cumhuriyeti
13. Özbekistan Cumhuriyeti
14. Amerika Birleşik Devletleri
15. Türkiye Cumhuriyeti
16. Türkmenistan Cumhuriyeti
17. Brezilya Federal Cumhuriyeti
18. Federal Almanya Cumhuriyeti
19. Fransa Cumhuriyeti.

1. Dünya Göçmen Oyunları Kök Börü Müsabakaları, Bosteri, Kırgızistan 2014.⁴¹

⁴¹ Kaynak: <http://worldnomadgames.com/kg/galleries/?page=5&gallery=Birinchi-Duinoluk-Kochmondor-Oiundarynyn-2014-alkagynda-kok-boru-oiunu-boiuncha-meldeshter-15>

Spor müsabakalarına toplam 771 kişi katıldı: 583 sporcu, 188 antrenör ve hakem iştirak etmiştir. Binicilik oyunlarında ise 230 at kullanılmıştır. 10 spor dalında 30 set madalya (toplamda 109 madalya) verilmesi planlanmıştır. Toplam ödül fonu 16 milyon som idi. Resmi olmayan genel takım skoruna göre Kırgız Cumhuriyeti 1. sırayı aldı ve toplam 55 madalya (16 altın madalya, 20 gümüş madalya ve 19 bronz madalya) kazandı. Kültürel etkinliklere 1200 kişi katılmıştır. Program 40 ülke televizyonunda gösterilmiş ve 230 milyon kişilik izlenme alanına hitap etmiştir.⁴²

8.2. II. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

II. Dünya Göçebe Oyunları 3-8 Eylül 2016 tarihlerinde Kırgızistan'ın Isık Göl bölgesinde Çolpon Ata şehrinde düzenlenmiştir. II. Dünya Göçebe Oyunları'na 62 ülke katılmış, bunlardan 17'si kültürel programlar sunmuş, 62 ülke 1200 katılımcı (antrenör ve sporcu) ile temsil edilmiştir. Katılımcı ülkelerden 17'si ülkelerinden çeşitli kültürel programlar sunmuştur. İkinci Göçebe Oyunlarında birincisine kıyasla, ulusal sporlar alanındaki yarışma sayısı artmıştır. Kırgızistan'ın değişik bölgelerinden gelen temsilciler 23 spor dalında yarışmalar organize etmişlerdir.

Birinci Dünya Göçebe Oyunları, dokuzu Kırgızistan ve biri Kazakistan'dan olmak üzere 10 ulusal spor dalında gerçekleştirilmişti. İkinci organizasyonda 7'si Türkiye, Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve Yakutistan'dan olmak üzere toplam 23 spor dalında müsabakalar yapılmıştır. Programın en ilgi çekici sporlarında biri kök börü müsabakaları olmuştur. Türkiye, Rusya ve Amerika gibi ülkelerden takımlar katılmış ve bu müsabakaları 10 binden fazla seyirci izlemiştir. Geleneksel sporlar alanında toplam ödül fonu 28 milyon 400 bin som olmuştur. Yarışmalarda 111 altın, 111 gümüş ve 165 bronz olmak üzere toplam 79 set 387 madalya verilmiştir.

650 medya temsilcisi ve çok sayıda yazar, bloger ve blog yazarı Dünya Göçebe Oyunları bünyesindeki etkinlikleri dünyanın dört bir yanına ulaştırmıştır. Bunların 300'den fazlası 35 ülkeden 90 yabancı kitle iletişim aracını temsilen katılmış ve geri kalanını yerel kitle iletişim araçlarının temsilcileri oluşturmuştur. Dünya Göçebe Oyunları'nın açılış törenini, dünya çapında 800 milyon izleyicinin izleyeceği şekilde medya planlaması yapılmıştır. Programın açılış törenini tribünlerden 10.000 kişi izlemiştir.

42 Bu bölümdeki bilgiler için bkz. <http://worldnomadgames.com/kg/page/DKO-2014-9/>

*Er Eniş Müsabakası*⁴³

Kırçın yaylasında Kırgız ayılı yani Kırgız köyü kurulmuştur. Burada Kırgızistan'ın yedi bölgesi ve Bişkek ile Oş şehirlerini de temsilen 9 alan oluşturulmuştur. Bu reyonlarda Kırgızistan 7 bölgesi ve iki büyük şehrinin kültürel değerleri yansıtılmaya çalışılmıştır. Burayı ziyaret edenler, göçebe kültürünü yakından tanıma, tecrübe etme, Kırgız gelenek ve göreneklerini, kültürünü tanıma fırsatı bulmuştur.

Yine Kırçın yaylasında göçebe kültürü tanıtan *Göçebeler Alemi* adı altında 4 gün boyunca gösteriler, yarışmalar ve tanıtımların olduğu geniş katılımlı bir festival gerçekleştirilmiştir. *Kırgız ayılı*nın açıldığı gün gerçekleştirilen etkinlikleri yaklaşık 40 bin kişi izlemiştir. Bu festival boyunca *en iyi boz üy yapma*(yurt), *en hızlı boz üy kurma*, *ulusal giysi dikimi*, *ulusal yemek hazırlama*, *replika tarihi eser yapımı*, *örf adet gösterimi* ve *bilgisi, tarihi şahsiyetler*, *konser programı hazırlama*, *el sanatları eserleri hazırlama* olmak üzere 9 alanda ödüllü yarışmalar düzenlenmiştir.

43 Kaynak: <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=6>

Kırçın Yaylasındaki Festival Alanı⁴⁴

Ayrıca hipodrom alanında da *Nomad Fest* adlı çok sayıda sanatçının katıldığı farklı etkinliklerin yer aldığı festival düzenlenmiştir. Göçebe oyunların sahne programlarına Kırgızistan'ın tüm bölgelerinden 5000 sanatçı ve oyuncu katılmıştır. Ayrıca çok sayıda yerli ve yabancı ses sanatçısı da final programında performans sergilemiştir.⁴⁵ II. Dünya Göçebe Oyunları için 30 milyon 507 bin 623 USD harcama yapılmıştır.⁴⁶

8.3. III. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

III. Dünya Göçebe Oyunları 2-8 Eylül 2018 tarihinde Çolpon Ata şehrindeki hipodrom, kapalı spor salonu ve Kırçın yaylasındaki etkinlikler olmak üzere üç ana alanda gerçekleştirilmiştir. III. Dünya Göçebe Oyunları'nın açılışına Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da katılmıştır.

44 <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=6>

45 Bu bölümde verilen bilgiler için bkz.: <http://worldnomadgames.com/ru/page/VIK-2016/>

46 <http://worldnomadgames.com/ru/news/ru/Sekretariat-VIK-predstavil-otchet-o-raskhodakh-na-provedenie-II-Vsemirnykh-igr-kochevnikov/>

III. Dünya Göçmen Oyunları Açılış Programı⁴⁷

74 ülkenin temsilcisinin bulunduğu organizasyonda 2000 civarında sporcu etkinliklere katılmıştır. Programın gerçekleştirilmesi için Kırgızistan'daki üniversitelerden 1100 gönüllü destek vermiştir. Bu da organizasyonun en iyi şekilde gerçekleşmesi için Kırgız gençlerinin ülkeleri adına bir şeyleri yapma gayretini göstermesi adına önemlidir.

Üç defa Kırgızistan'da düzenlenen Dünya Göçebe Oyunları, Kırgızistan'ın tanıtılması, turizmin gelişmesi, göçebe kültür değerlerinin canlandırılması ve geleceğe aktarılması, küreselleşen dünyada millî kültür değerleri ile milli kimliğin geliştirilmesine büyük katkıları sağlamıştır. Bu oyunların ana sponsoru Centerra Gold, Türk Hava Yolları, Megacom olmuştur. Bunun yanında TİKA da oyunlar için ciddi destek vermiştir. Türkiye'nin köklü kurumlarıyla Dünya Göçebe Oyunları'nın gerçekleştirilmesi noktasında baştan beri desteğini devam ettirdiği görülmektedir.

47 Kaynak: <http://worldnomadgames.com/kg/page/DKO-zhonundo-37/>

III. Dünya Göçmen Oyunları Açılış Programı⁴⁸

III. Dünya Göçebe Oyunları'nın kapanış seremonisinde Kırgızistan Başbakanı Muhammedkalıy Abılgaziyev, Türkiye Cumhuriyeti adına programa katılan Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Hamza Yerlikaya'ya 3. Dünya Göçebe Oyunları'nın bayrağını ve Han Tengri dağından getirilen, Dünya Göçebe Oyunları'nın sembolü olan su dolu Köökör'ü teslim etmiştir. Böylece IV. Dünya Göçebe Oyunları'nı düzenleme sırası Türkiye'ye geçmiş oldu.

Salbuurun Gösterileri⁴⁹

48 Kaynak: <https://sputnik.kg/20180913/kochmondor-oyunday-kandaj-ottu-104.108.4855.html>

49 <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=4&gallery=Ushchele-Kyrchyn-foto-S-Ershov>

9.

KIRGIZİSTAN'DA

I. ULUSAL GÖÇEBE OYUNLARI ORGANİZASYONU

📖 Dünya Göçebe Oyunları ile Türk dünyasının geleneksel spor ve oyunlarını uluslararası arenaya taşıyan Kırgızistan'da kamuoyunun talebi doğrultusunda 16-21 Eylül 2019 tarihinde Kırgızistan'ın Talas İli'nde bulunan Manas Ordo adlı tarihi-kültürel komplekste Birinci Ulusal Göçebe Oyunları düzenlenmiştir.

9. KIRGIZİSTAN'DA I. ULUSAL GÖÇEBE OYUNLARI ORGANİZASYONU

Dünya Göçebe Oyunları ile Türk dünyasının geleneksel spor ve oyunlarını uluslararası arenaya taşıyan Kırgızistan'da kamuoyunun talebi doğrultusunda 16-21 Eylül 2019 tarihinde Kırgızistan'ın Talas İl'inde bulunan Manas Ordo adlı tarihi-kültürel komplekste *Birinci Ulusal Göçebe Oyunları* düzenlenmiştir. 16 Eylül'de 8 değişik türde spor müsabakaları başlamış, 19 Eylül'de de kültürel etkinlikler gerçekleştirilmiştir. 2020 yılında Ulusal Göçebe Oyunları'nın yapılması için bayrak Oş bölgesine teslim edilmiştir. Ancak Covid-19 pandemisinden dolayı program gerçekleştirilememiştir.

Talas'ta Gerçekleştirilen I. Ulusal Göçebe Oyunları'nın Açılışı⁵⁰

21 Eylül 2019 tarihinde I. Ulusal Göçebe Oyunları'nın kapanış programına katılan Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, "Atamız Manas'ın bıraktığı birlik olma vasiyeti bugün hala geçerlidir." şeklindeki sözleriyle bu oyunların Kırgız toplumunun birlikteliği için önemini vurgulamıştır.⁵¹

50 Kaynak: <https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-49797907>

51 Kaynak: <https://govori.tv/prezident-talasta-tk-n-birinchi-uluttuk-k-chm-nd-r-oyundaynyn-saltanat-tuu-azemine-bardy/>

Cumhurbaşkanı'nın bu konuşmasında ulusal göçebe oyunların günümüz Kırgız toplumu için ifade ettiği önem açık bir şekilde görülmektedir. Cumhurbaşkanı Ceenbekov, Cengiz Aytmatov'un memleketinde katılımcıları ağırlamaktan memnun olduklarını, 3. Dünya Göçebe Oyunları'nın uluslararası bir yankı uyandırdığını, uluslararası kamuoyunun Kırgızların göçebe oyunlarla dünya uygarlığına büyük bir katkı sağladıklarını değerlendirdiğini belirterek tek millet olmanın önemine vurgu yapmış ve tarihi bir program gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

Ceenbekov konuşmasının devamında şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Dördüncü Dünya Göçebe Oyunları önümüzdeki yıl Türkiye'de yapılacak. Kardeş Türkiye halkına Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a oyunları başarılı bir şekilde gerçekleştirmesini diliyoruz. Dünya Göçebe Oyunlarının geleceği parlak. Farklı ülkelerde yapılacak olması güzel bir durum. Oyunların misyonu, halkları ve kültürleri birbirine yakınlaştırmak, spor yoluyla diyalogu güçlendirmek, hoşgörü ve hümanizm çağrısı yapmaktır. Bugün göçebe oyunların dünya manevi mirası haline gelmesinden dolayı mutluyuz. Kırgız topraklarında başlayan göçebe ruh, dünya yolculuğuna devam ediyor. Bundan gurur duyuyoruz.

Yurttaşlarımızın çoğu, Dünya Göçebe Oyunlarının her zaman Kırgızistan'da düzenlenmesiyle ilgili düşüncelerini ısrarla dile getirdiler. Tabii ki bu durumu göz önünde bulundurduk. Bu nedenle bundan böyle ülkemizin farklı bölgelerinde ulusal göçebe oyunları düzenlemeye karar verdik. Milli birliğin ve devletçiliğin başlangıcı olan Talas'ın bu özel yerinde, atamız Ayköl Manas'ın ordasında ilk ulusal göçebe oyunları başladı. Bundan böyle bayrak diğer bölgelere devredilecek. Bu arada ulusal oyunlar dönüşümlü olarak tüm bölgelerde yapılacak.

Bu oyunların temel amacı: Atalarımızın tarihine, kültürüne ve geleneklerine saygı göstermektir. Ataların yolunu takip edip onların anısına saygı göstermektir. Şu anda tarihimize güvenerek, ondan manevi gıda ve yaratıcı enerji alarak ülkemizi geliştirmek. Dünya tarihinin ayrılmaz bir parçası olan göçebe kültürünün, göçebe medeniyetinin dünya insanların manevi hazinesine olan katkısını hatırlatmak ve güncellemek.

Göçebe dünya görüşü, Yaradan'a yakın olmaya, insan ve doğanın birliğine ve toplumsal uyum içinde yaşamaya dayanır. Bu asırlardan beri gelmiş halk felsefesi, tarihin kaygan yolunda mızrağın ucunda, kılıcın sırtında imtihan edilen Kırgız halkının ana hazinesidir.

Eski tarihin kıvrımlarında kaybolmamış, ruhu, kültürü ve göçebe geleneği ile bu döneme ulaşmış ve Büyük Yurdun, Kırgızların fenomenini ortaya çıkarmıştır. Bu geleneğe bağlı kalan Kırgız halkı, insanlığın kültür hazinesine özel bir katkıda bulunmuştur.

Dünyada eşi benzeri olmayan büyük destanı "Manas"ı biz ortaya çıkardık. Birleşmiş Milletler, Manas destanını sadece Kırgız halkının değil, tüm insanlığın manevi, tarihi ve kültürel mirasının bir parçası olarak tanıdı. Bu Kırgız halkının iç dünyasına, zekasına ve yeteneğine verilen yüksek bir değerdir. Şimdiye kadar hiçbir halkın veya ulusun sanat eseri böyle bir değere ulaşamadı. Göçebe oyunlar, Manas oyunları adıyla ünü çok öncelere dayanan eski Kırgız oyunları ile başlar. Bu oyunlar Manas, atamızdan gelen milli geleneği sürdürecektir.

Bu oyunlar sadece sporu ve sağlıklı yaşamı değil, birlik, barış ve doğayla uyum içinde yaşamaya da teşvik eder. Bu nedenle Talas'taki Manas Ordo'da oynanan oyunlar, Kırgız halkının kanına ve ruhuna sinmiş manevi değerler ve zenginliklerdir. Bugünkü bayram, Manas'da olduğu gibi sadece kara gücün değil, yetenekli insanların ve ulusal kültürün bayramıdır.

Ülkemizin yedi ilinden yüzlerce yetenekli ve hünerli insan geldi. Yukarıdakilere dayanarak, bugün tarihimizi, kültürümüzü, geleneklerimizi yeniden canlandırdığımızı ve atalarımızın büyük yolunu devam ettirdiğimizi söyleyebiliriz.

Allah'ın izniyle Ulusal Göçebe Oyunları, milli birliğimizi pekiştiren, bir millet ve bir yurt oluşumuzun kutlaması olacaktır. Dünya toplumlarının ilgi duyduğu oyunlara dönüşecek. Eşsiz kültürümüzü dünyaya yayıp herkese göstereceğiz."⁵²

Talas Şehrinde Manas Kompleksi'nin içindeki I. Kırgız Göçmen Oyunları Alanının Bir Kısmı⁵³

Ceenbekov'un konuşması göçebe oyunların Kırgız toplumu açısından önemini, tarihi arka planını, toplumda ortaya çıkardığı heyecanı ve birlik ruhunu göstermesi açısından önemlidir. Bu konuşma, geleneği her geçen gün daha da hayatın içine katan modern Kırgız toplumunun duygularını, düşüncelerini ve dünya algısını da ortaya koymaktadır.

52 <https://govori.tv/prezident-talasta-tk-n-birinchi-uluttuk-k-chm-nd-r-oyundaynyn-saltanattuu-azemine-bardy/>

53 Kaynak: <https://www.ktrk.kg/index.php/kg/news/s/32841>

10.

IV. DÜNYA

GÖÇEBE OYUNLARI

📖 Kırgızistan tarafından başlatılan Dünya Göçebe Oyunları, Türkiye’de yapılan IV. Dünya Göçebe Oyunları ile çok daha ileri bir merhaleye taşınmıştır. Etnosporlar ve oyunların merkezde olduğu program başta Türk dünyası olmak üzere dünyanın çok farklı yerlerinden gelen insanların kültürlerinin buluşma alanı haline gelmiştir.

10. IV. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

Kırgızistan tarafından başlatılan Dünya Göçebe Oyunları, Türkiye’de yapılan IV. Dünya Göçebe Oyunları ile çok daha ileri bir merhaleye taşınmıştır. Etnosporlar ve oyunların merkezde olduğu program başta Türk dünyası olmak üzere dünyanın çok farklı yerlerinden gelen insanların kültürlerinin buluşma alanı haline gelmiştir. Programda kültür sanat etkinlikleri, sahne gösterileri, gastronomi sunumları ve onlarca değişik aktivite gerçekleştirilmiştir. Programla ilgili rakamlara bakıldığında bu durum daha iyi anlaşılacaktır. 4 günde 1 milyonun üzerinde ziyaretçinin geldiği alan kültürel değerlere, geleneksel sporlara ve oyunlara olan ilgiyi bir kez daha ortaya koymuştur. Bununla birlikte bu durum, geleneksel spor ve oyun organizasyonunun geleceğiyle ilgili de ciddi bir ipucu vermektedir.

IV. Dünya Göçebe Oyunları Açılış Töreni⁵⁴

54 Kaynak: https://turkicstates.org/tr/haberler/4-dunya-gocebe-oyunlari-turkiyenin-ev-sahipliginde-duzenlenen-acilis-toreniyle-basladi_2631

Dünya Göçebe Oyunları'nın açılış töreni Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması ile başlamış olup törene Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, Tataristan Cumhurbaşkanı Rüstem Minnihanov, Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan, Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Muharrem Kasapoğlu ile çok sayıda üst düzey davetli de katılmıştır.

IV. Dünya Göçebe Oyunları Açılış Programı (29 Eylül 2022), İznik⁵⁵

4. Dünya Göçebe Oyunları programının çok zengin içeriklerle, etkinliklerle uluslararası etnospor ve kültür şöleni halinde hazırlandığı görülmektedir. Program şu şekilde gerçekleşmiştir:

55 Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/dunyadan-spor/4-dunya-gocebe-oyunlarinin-resmi-acilis-toreni-ya-pildi/2698513>

29 Eylül 2022 Perşembe:

08.00-12.00 Kökpar-Kökbörü
09.00-17.00 Geleneksel Okçuluk
13.00-16.00 Atlı Okçuluk

29 Eylül 2022
ACUŞ PROGRAMI | 9:00 - 21:00

SPORLAR	KÜLTÜR & SANAT
Atlı Okçuluk 08:00 - 12:00	Ö-Gençlik Akademi 08:00 - 09:00
Genel Okçuluk 09:00 - 17:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00
Atlı Okçuluk 13:00 - 16:00	Uğurlu Akademi 08:00 - 09:00

GASTRONOMİ	SANAT
Ermenek Tabağı 10:00 - 14:00	Belkısın Parkı 08:00 - 18:00
Çukr Akçağ Pazarı 08:00 - 18:00	Ermenek Akademi ve Halk Sanatları 08:00 - 18:00
Wenç Terzisi 08:00 - 18:00	Evce 08:00
Yeni Akademi 08:00 - 18:00	

AKTİVİTELER	
Wenç Akademi, Geleneksel Okçuluk Çarşısı, Çukr Akçağ Pazarı, Wenz Terzisi Çarşısı, Uğurlu Akademi	08:00 - 18:00

30 Eylül Cuma:

08.00-18.00 Atlı Okçuluk
09.00-12.00 Geleneksel Okçuluk
09.00-21.00 Mas Güreşi
10.00 Aşırtmalı Aba Güreşi
14.00 Yağlı Güreş

30 Eylül 2022

SPORLAR	KÜLTÜR & SANAT
Atlı Okçuluk 08:00 - 18:00	Ö-Gençlik Akademi 08:00 - 09:00
Genel Okçuluk 09:00 - 12:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00
Atlı Okçuluk 10:00 - 21:00	Uğurlu Akademi 08:00 - 09:00
Atlı Okçuluk 14:00 - 18:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00

GASTRONOMİ	SANAT
Ermenek Tabağı 10:00 - 14:00	Ermenek Akademi ve Halk Sanatları 08:00 - 18:00
Çukr Akçağ Pazarı 08:00 - 18:00	Belkısın Parkı 08:00 - 18:00
Wenç Terzisi 08:00 - 18:00	Ermenek Akademi 08:00 - 18:00
Yeni Akademi 08:00 - 18:00	Evce 08:00

AKTİVİTELER	
Wenç Akademi, Geleneksel Okçuluk Çarşısı, Çukr Akçağ Pazarı, Wenz Terzisi Çarşısı, Uğurlu Akademi	08:00 - 18:00

1 Ekim Cumartesi:

08.00-13.00 Atlı Okçuluk
09.00-21.00 Alış Güreşi
10.00-14.00 Kapışmalı Aba Güreşi
14.00 Şalvar Güreşi
17.30-19.00 Kuraş

1 Ekim 2022

SPORLAR	KÜLTÜR & SANAT
Atlı Okçuluk 08:00 - 13:00	Ö-Gençlik Akademi 08:00 - 09:00
Alış Güreşi 09:00 - 21:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00
Kapışmalı Aba Güreşi 10:00 - 14:00	Uğurlu Akademi 08:00 - 09:00
Atlı Okçuluk 14:00 - 18:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00

GASTRONOMİ	SANAT
Ermenek Tabağı 10:00 - 14:00	Ermenek Akademi ve Halk Sanatları 08:00 - 18:00
Çukr Akçağ Pazarı 08:00 - 18:00	Belkısın Parkı 08:00 - 18:00
Wenç Terzisi 08:00 - 18:00	Ermenek Akademi 08:00 - 18:00
Yeni Akademi 08:00 - 18:00	Evce 08:00

AKTİVİTELER	
Wenç Akademi, Geleneksel Okçuluk Çarşısı, Çukr Akçağ Pazarı, Wenz Terzisi Çarşısı, Uğurlu Akademi	08:00 - 18:00

2 Ekim Pazar:

08.00-16.00 Kökpar-Kökbörü
09.00-13.00 Kazak Güreşi
10.00-14.00 Tatar Güreşi
13.00-17.00 Pehlivan Güreşi
15.00-16.00 Büyük Güreş

2 Ekim 2022
KARAVAN PROGRAMI | 9:00 - 21:00

SPORLAR	KÜLTÜR & SANAT
Atlı Okçuluk 08:00 - 16:00	Ö-Gençlik Akademi 08:00 - 09:00
Kazak Güreşi 09:00 - 13:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00
Tatar Güreşi 10:00 - 14:00	Uğurlu Akademi 08:00 - 09:00
Pehlivan Güreşi 13:00 - 17:00	Wenç Terzisi Çarşısı 08:00 - 09:00

GASTRONOMİ	SANAT
Ermenek Tabağı 10:00 - 14:00	Ermenek Akademi ve Halk Sanatları 08:00 - 18:00
Çukr Akçağ Pazarı 08:00 - 18:00	Belkısın Parkı 08:00 - 18:00
Wenç Terzisi 08:00 - 18:00	Ermenek Akademi 08:00 - 18:00
Yeni Akademi 08:00 - 18:00	Evce 08:00

AKTİVİTELER	
Wenç Akademi, Geleneksel Okçuluk Çarşısı, Çukr Akçağ Pazarı, Wenz Terzisi Çarşısı, Uğurlu Akademi	08:00 - 18:00

IV. Göçebe Oyunları'ndaki spor branşları şu şekilde belirlenmiştir.

1. Köpar – Kökbörü
2. Geleneksel Okçuluk
3. Atlı Okçuluk
4. Mas Güreşi
5. Aşırtmalı Aba Güreşi
6. Yağlı Güreş
7. Alış güreşi
8. Kapaşmalı Aba Güreşi
9. Şalvar Güreşi
10. Kuraş
11. Kazak Güreşi
12. Tatar Güreşi
13. Pehlivan Güreşi
14. Büyük Güreş

02 Ekim 2022 tarihinde İznik'te gerçekleştirilen 4. Dünya Göçebe Oyunları'nın kapanış programında Türkiye Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu, 5. Dünya Göçebe Oyunları'nın Kazakistan'da yapılacağı bilgisini vermiştir. Kasapoğlu'nun kapanışta yaptığı konuşma aynı zamanda etnosporların yani geleneksel spor ve oyunların etkileşim bakımından önemini ortaya koymasından önemlidir. Kasapoğlu, "Bu oyunların kazananı kardeşlik, sevgi, saygı, birlik ve beraberliktir." İznik'te muhteşem dört gün yaşadıklarını belirten Kasapoğlu; çocukların, gençlerin, vatandaşların kendi kültürlerini tanıdığını ve dünyanın muhtelif yerlerinden gelen binlerce insanın Dünya Göçebe Oyunları'nda buluşturdıklarını ifade etmiştir.

IV. Dünya Göçebe Oyunları'nın, milyonlarca kişiye temas ettiğini, yerli-yabancı yüzlerce basın mensubu tarafından bütün dünyaya aktarıldığını belirten Kasapoğlu, kapanış konuşmasında Göçebe Oyunları ile ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Sporun, sanatın, kültürün, gastronominin bir araya geldiği, göçebe kültürlerini yakından tanıdığı bir ev sahipliği gerçekleştirdik. 102 ülkeden 3 bin 200 sporcunun müsabakalarındaki maharetlerine şahitlik ettik. 14 farklı geleneksel branş ve 84 kategoride madalya mücadelesini izledik. Bunların dışında farklı branşlarda gösteri amaçlı müsabakalar da oyun programında yer aldı. Gerek müsabaka alanlarında gerekse ekranları başında bu heyecanı paylaşan milyonlarca spor severe unutamayacakları bir organizasyon tertip ettik. Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkelerinin ve farklı coğrafyalardan gelen göçebe kültürüne sahip ülkelerin sporun evrensel ve kuşatıcı dilinde bir araya getirdik."

“Hep birlikte şunu gördük, bu oyunların kazananı kardeşliktir, bu oyunların kazananı sevgidir, bu oyunların kazananı saygıdır, birliktir, beraberliktir. Bu şiardan hiçbir sporcumuz bir milim sapmadı. Türk dünyası ve göçebe kültürünün güzel bir dayanışma çerçevesinde sizler en güçlü şekilde ortaya koydunuz.”

“Tüm dünyanın bildiği gibi âlimler diyarı olan Bursa’mız, Anadolu’nun ve Türk tarihinin kadim şehirlerindedir. 2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti unvanına da sahip olan Bursa, Türk tarihinde önemli bir şehirdir. Osmanlı Devleti’nin de başkentliğini yapmıştır. Üç kıtaya hükmetmiş bir ulu çınarın can suyudur Bursa.” “Biz bu emaneti Kırgızistan’dan devralmıştık, onlar bu emaneti buraya getirdiler. Bu emaneti Kazakistan’a devredeceğiz. Onları tebrik ediyorum, başarılar diliyorum.”⁵⁶

Dünya Göçebe Oyunları’nın başarılı bir şekilde gerçekleşmesi noktasında organizasyonun ana düzenleyicilerinden olan Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Bilal Erdoğan, oyunlar vesilesiyle Bursa’dan tüm dünyaya barış ve birlik mesajı verdiklerini belirtmiştir. 4. Dünya Göçebe Oyunları’nda dünya kültürlerinin buluştuğunu belirten Erdoğan, “İzmit’te 102 ülkeden 3 binin üzerinde sporcu, 40’ın üzerinde geleneksel spor branşında yarıştılar, gösteri yaptılar, kendi kültürlerini tanıtmaya fırsatı buldular. Geleneksel spor ve oyunların yanında geleneksel el sanatları, dünya mutfakları, geleneksel halk dansları, sahne gösterileri, çok renkli bir şekilde yerli ve yabancı misafirlerimizle buluştu.” şeklinde değerlendirme yapmıştır. Bilal Erdoğan:

“Bu oyunlardan maksadımız, artık marjinal boyutlarda azalan göçebeliği kutsamak değil. Ancak göçebe kültürünün içinde barındırdığı amatör ruh, dünyayla, sadece çevreyle değil hayvanlarla da barışık, cana canlıya ve hayata daha çok değer vererek yaşamaktır. Çatışma durumunda kalındığında çatışmayı değil yer değiştirmeyi tercih ederek huzuru arayan bir dünya ile ilişki. Savaşların ve çatışmanın konuşulduğu, dünyanın çevre krizleriyle burun buruna geldiği böyle bir dönemde, yerleşik dünyanın göçebe ruhun barış ve huzur dolu iklimine ihtiyacı olduğunu düşünüyoruz. Dünya Göçebe Oyunları vesilesiyle verdiğimiz barış mesajının özünde bu göçebe kültürün dünyayla ve komşularıyla barışık yaşama iklimi yatmaktadır. Ümit ediyorum ki tüm dünyaya bu barış ve birlik mesajını en güçlü şekilde verebilmişizdir.

5. Dünya Göçebe Oyunları’nın 2024 yılında Kazakistan’da yapılacağını hatırlatan Erdoğan, “Bizden önce Kırgızistan nasıl bu oyunları başarıyla icra ettiyse, bizler bu sene nasıl başarıyla düzenlediyssek, Kazakistan’da da Kazak dostlarımız ve kardeşlerimiz bu çitayı daha da yukarı taşıyarak dünyaya barış mesajını güçlü bir şekilde verecektir.” şeklinde değerlendirmeler yapmıştır.

Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Muharrem Kasapoğlu, bir sonraki oyunları düzenleyecek olan Kazakistan’ı temsilen programda bulunan Kültür ve Spor Bakanı Dauren Abayev’e içinde su bulunan çini işlemeli ibrik verdi. Böylelikle Kırgızistan’da 2014 yılında başlayan Dünya Göçebe Oyunları, Türk dünyasının kültürel değerlerinin canlandırılması, yaşatıl-

56 <https://www.aa.com.tr/tr/spor/4-dunya-gocebe-oyunlarinin-kapanis-toreni-yapildi/2700889>

ması korunması etkileşimin arttırılması yanında Türk dünyasının birlikteliğinin sağlanmasındaki önemli rolünü daha da arttırmış oldu.

IV. Dünya Göçebe Oyunlarının kapanış seremonisinde çeşitli dans koreografileri, atlı akrobasi gösterileri ile Türkiye, Kırgızistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Özbekistan'dan vokal ve koreografi performansları yer almış ve büyük beğeni toplamıştır. Tören *Bayrak* ve *Türk Elleri* şarkısıyla kapanmıştır.

Türkiye, bölgesel ve küresel alanda barış ortamının tesisi için gayret göstermektedir. Bu çalışmalar çeşitli alanlarda yapılan faaliyetlerle açık bir şekilde görülmektedir. Dünya Etnospor Federasyonu ve Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu etkinlikleri, Dünya Göçebe Oyunları da bu faaliyetlerden biri olarak değerlendirilmelidir. Bu kurumların yaptıkları faaliyetler ile günümüzde çok geniş coğrafyalarda varlıklarını devam ettiren Türk devletleri ve halkları başta olmak üzere dünya üzerindeki yüzlerce halkın geleneksel oyunlar vesilesiyle birbirini tanıması, anlaması ve yakınlaşması, barış içerisinde bir gelecek inşa etmesi için güzel bir alan oluşturulmaktadır. Bu faaliyetlerin amaçlandığı şekilde başarılı olduğu da açık bir şekilde görülmektedir.

unesco

Intangible Cultural Heritage

11.

DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI

UNESCO SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS LİSTESİNE DAHİL EDİLDİ

2012 yılında Türk Dili Konuşan Devletler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi)'nin 2. toplantısında düzenlenmesi kararlaştırılan ve birincisi 2014 yılında Çolpon Ata ve Kırçın yaylasında gerçekleştirilen Dünya Göçebe Oyunları, 16 Aralık 2021 tarihinde UNESCO'nun Hükümetlerarası 16. toplantısında Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine dahil edilerek tescillenmiştir.

11. DÜNYA GÖÇEBE OYUNLARI UNESCO SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS LİSTESİNE DAHİL EDİLDİ

2012 yılında Türk Dili Konuşan Devletler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi)'nin 2. toplantısında düzenlenmesi kararlaştırılan ve birincisi 2014 yılında Çolpon Ata ve Kırçın yaylasında gerçekleştirilen Dünya Göçebe Oyunları, 16 Aralık 2021 tarihinde UNESCO'nun Hükümetlerarası 16. toplantısında Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine dahil edilerek tescillenmiştir.⁵⁷

Dünya Göçebe Oyunları'nın UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine dahil edilmesi için Kırgızistan Kültür, Enformasyon, Spor ve Gençlik Politikası Bakanlığı 2019 yılından itibaren çalışmalara başlamıştır. Bu başvuru ile göçebe mirasın yeniden canlandırılması, korunması, kültürel zenginliğin ortaya çıkarılması ve gelecek nesillere aktarılması, uluslararası arenaya taşınması ve tescillenmesi amaçlanmıştır. Dünya Göçebe Oyunları, Kırgızistan tarafından düzenlenmesi teklif edilerek gerçekleştirilen en büyük uluslararası projelerden biridir denilebilir.

Dünya Göçebe Oyunları'nın listeye kabul edildiğinin açıklandığı toplantıya online olarak katılan Kırgızistan Kültür, Enformasyon, Spor ve Gençlik Politikası Bakanı Azamat Camankulov, Dünya Göçebe Oyunları'nın UNESCO'nun bu listesine alınması için 2 yıllık yoğun bir çalışma yapıldığını ve sonuç alındığını ifade etmiştir. Toplantıda "Bu hepimiz için harika bir haber. Son 2 yıldır tüm ulusal federasyonlar, devlet organları, UNESCO'daki temsilciliğimiz ve Kırgızistan'daki yetkililer çalışıyor ve sonuç olarak bu adaylığı aldık. Göçebe oyunlarını düzenleyen sekreteryaya, kamu kuruluşlarına, etno-kuruluşlara ve derneklere teşekkür ederiz.» şeklindeki konuşması ile bu süreci kısaca açıklamıştır.⁵⁸

Resmi olarak 1946 yılından beri faaliyetlerinin devam ettiren UNESCO misyonunu, "insanlığın zihninde barışı, eğitim, doğa bilimleri, sosyal ve beşerî bilimler, kültür ve bilgi ve iletişim aracılığıyla inşa etmek olarak tanımlamaktadır."⁵⁹ Bu bağlamda dünya genelinde eğitim, bilim ve kültür alanında faaliyetlerini sürdürmektedir.

57 <https://ich.unesco.org/en/BSP/nomad-games-rediscovering-heritage-celebrating-diversity-01738>

58 <https://sputnik.kg/20211216/kochmondor-oyunday-yuneskogo-kattaldy-106.029.3194.html>

59 <https://www.unesco.org/tr/Pages/99/2>

12.

ETNO TURİZM AÇISINDAN

GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR

📖 Kırgızistan'da 9-14 Eylül 2014 tarihinde yapılan I. Göçebe Oyunları ile birlikte Türk dünyasında Geleneksel sporlara ve oyunlara olan ilgi hayli artmıştır. Bu alanlarda unutulmaya yüz tutan çok sayıda geleneksel spor ve oyun böylelikle yeniden hayat bulmuştur. Bu alanda yapılan ilmî çalışmalar da hızla artmaya başlamıştır.

12. ETNO TURİZM AÇISINDAN GELENEKSEL SPORLAR VE OYUNLAR

Kırgızistan'da 9-14 Eylül 2014 tarihinde yapılan I. Göçebe Oyunları ile birlikte Türk dünyasında Geleneksel sporlara ve oyunlara olan ilgi hayli artmıştır. Bu alanlarda unutulmaya yüz tutan çok sayıda geleneksel spor ve oyun böylelikle yeniden hayat bulmuştur. Bu alanda yapılan ilmî çalışmalar da hızla artmaya başlamıştır. Bununla birlikte bilhassa 2010 sonrası süreçte geleneksel kültüre olan ilginin artmasının yanında bilhassa başka ülkelerden çeşitli sebeplerle gelen insanların ve turistlerin Türk dünyasının, Türkistan coğrafyasının geleneksel kültürüne olan ilgisinin artması ile birlikte etno turizm terimi de her geçen gün ön plana çıkmaya başlamıştır. Başlangıçta müzik, halk oyunları, örf ve adetlerin geleneksel şekilde icrasına duyulan popüler ve ilmî ilgi daha sonra bunların gösterimlerinin yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Daha sonra bilhassa boz üy (keçe çadır) gibi fiziki yaşam mekanları ve buralardaki günlük kullanım eşyalarına duyulan ilgiyle birlikte bu konseptte açılan kafe ve dinlenme tesisleri de geleneksel kültürün fiziksel olarak yeniden canlanmasını sağlamıştır. Kısa süre içerisinde ortaya çıkan yoğun taleple ve süreçlerin birbirini tetiklemesi ile birlikte günümüz Türkistan coğrafyasında etno turizm hızla gelişmiş ve gelişmeye de devam etmektedir.

2000'li yıllarla birlikte daha ziyade tarihi, kutsal mekân ve anıtların ziyareti şeklinde hayat bulan etno turizm faaliyetleri 2010'lu yıllarla birlikte hayli popüler hale gelirken Kırgızistan'da birincisi düzenlenen Dünya Göçebe Oyunları'ndan sonraki süreçte artık profesyonel bir şekilde organize edilen, düzenli tur paketlerinin sunulduğu büyük rağbet gören bir turizm alanına dönüşmüştür.

2015 yılında İstanbul merkez olmak üzere Dünya Etnospor Federasyonu kurulmuştur. Federasyon bünyesinde Türkiye'de çok sayıda uluslararası etnospor programları düzenlenmiştir. Bilhassa son olarak düzenlenen 4. Dünya Göçebe Oyunları bu alandaki en geniş organizasyon olmuştur. Bu organizasyon alanını 1 milyondan fazla insan ziyaret etmiştir. Etnospor faaliyetleri ile birlikte Türkiye'de başta okçuluk ve at sporları olmak üzere çok sayıda etnospor yeniden canlanmış ve uygulanır hale gelmiştir. Bu faaliyetlerle birlikte Türkiye'de etno turizm sektörü yeni bir evreye girmiştir.

Genel olarak ifade etmek gerekirse Türk devletlerinde yer alan tarihi eserler ve kültürel mekanların sayısı, tarihî-mimarî, turistik değerlerine bakıldığında etno-turizmin geliştirilmesi için büyük bir potansiyelin olduğu görülür. Çok sayıdaki tarihi eserin yanında, Türk dünyasında ortak kutlanan Nevruz ve benzeri geleneksel bayramlar da etno-turizm içerisinde önemli bir yere sahiptir. Türk dünyasında turizmin geliştirilmesi için birçok ortak çalışma yapılmakta ve projeler yürütülmektedir. Türk dünyası maddi ve manevi kül-

tür mirasları ile ilgili envanter çalışmaları yürütülmekte, bunların UNESCO Kültür mirası listelerine dahil edilmesi süreçleri devam etmektedir.⁶⁰ Bu bağlamda *Modern İpek Yolu Entegre Tur Paketi*, *Türk Dünyası Turizm Başkenti*, *Türk Dünyası Kültür Başkenti* projeleri bunlardan bazılarıdır. Bununla birlikte turizm hareketliliğinin sağlanması için havayolları destinasyonları ve sefer sayıları ile ilgili çalışmalar da yürütülmektedir.

Kırgızistan'ın en eski etno turizm komplekslerinin başında Talas bölgesindeki *Manas Ordo* ve Çolpon Ata şehrindeki *Ruh Ordo* gelmektedir. 2002 yılında yapımına başlanan bu merkez 2008 yılında daha da geliştirilmiştir.⁶¹ Ruh Ordo'da Dünya Göçebe Oyunları organizasyonlarının bazı kısımları olmak üzere çeşitli kültürel, bilimsel program ve diplomatik toplantılar da gerçekleştirilmektedir. Yine *Supara*, *Dasmiya*, *Navat* gibi etno restoranlar da Kırgızistan'da etno turizmin gelişmesinde katkısı bulunan işletmelerdir.

2019 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev, Kazakistan'da turizmin geliştirilmesi noktasında etno turizmin önemini vurgulamış ve ülkenin ilerleyen yıllarda etno turizm merkezi haline geleceğini ifade etmiştir. 2000'li yıllardan beri gelişmekte olan etno turizm Kazakistan'da böylece profesyonel bir alan haline gelmeye başlamıştır. Türkistan şehrinde son yıllarda yapılan "Kervan Saray" turizm kompleksi ve ülkenin hemen her bölgesindeki etno turizm mekanları önemli etno turizm destinasyonları haline gelmiştir. Hali hazırda Kazakistan'da çok sayıda etno festival, etno köy, müze ve kompleksler yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Almatı bölgesindeki *Gundar* etno köyleri, Astana'daki *Nur-Sultan Etno Fest*, Mangistau bölgesindeki *Kogezetnoaulı* ve Türkistan bölgesindeki *Alaş* etno-köyleri bunların ileri gelenlerindedir. Bu mekanlarda geleneksel Kazak çadırları kurulmakta, ulusal yemekler ikram edilmekte, gelenek ve görenekler buraları ziyaret eden misafirlere tanıtılmakta ve bu suretle etno turizmin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.⁶²

Özbekistan'da da son dönemde geleneksel sporlar ve oyunlar hayli popüler hale gelmiştir. Bu bağlamda zengin tarihi, mimari ve kültürel mirası olan Özbekistan'ın bölgedeki avantajlı etno turizm bölgesi olduğu şüphe yoktur. Başta Hive, Buhara, Taşkent, Hokand olmak üzere âdeta yaşayan tarih olan şehirlere sahip olan Özbekistan'ın turizmine geleneksel sporların ve oyunların çok daha büyük katkı sağlayacağı şüphesizdir.

60 Cengiz Buyar, Uğur Ünal, "Contribution of Turkic Council Members To World Heritage At A Time Of Cultural Convergence From The Past To The Future", *Bilig*, Sayı: 100, Ankara 2022, s. 29-30.

61 <https://rukhordo.kg/ky/node/946>; https://ru.wikipedia.org/wiki/Рух_Ордо

62 Daulet Zhailybay, "Türk Devletleri Arasında Bir Entegrasyon Unsuru Olarak Etno-Turizm", *Asya Avrupa*, Yıl 7, Sayı 75, Eylül, Almatı, 2022, 19-26.

13.

ETNOSPORLARIN

YAZILI VE GÖRSEL MEDYADA YER ALMASI

📖 Kitle iletişim araçlarının hemen her alanda olduğu gibi geleneksel sporların tanıtılması ve yaygınlaştırılması noktasında da rolü hayli büyüktür.

13. ETNOSPORLARIN YAZILI VE GÖRSEL MEDYADA YER ALMASI

Kitle iletişim araçlarının hemen her alanda olduğu gibi geleneksel sporların tanıtılması ve yaygınlaştırılması noktasında da rolü hayli büyüktür. Bilhassa anlık görüntülü ve sesli yayın yapan kitle iletişim araçları, internet yayınları insanları o ânın şahidi yapmakta bununla birlikte orada hissedilen duyguların da belli oranda hissedilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda geleneksel sporların tanıtılması ve yaygınlaşmasında da kitle iletişim araçlarının rolü hayli önemlidir. Bilhassa internet yayınlarının günümüzdeki etkisi tartışılmaz hale gelmiştir. Geleneksel spor ve oyunların son 10 yılda hızlı bir şekilde tanınması ve yaygınlaşmasında da bunun etkisi çok büyüktür.

"...Medyanın da sorumlu davranması ve oyunların amacı olan birlik ve kardeşlik ruhuna zarar verecek haberlerden kaçınması yerinde olacaktır. Çünkü bu oyunlarda tek amaç kazanmak değildir. Dolayısıyla basında yer alan haberlerde sporun eğitim, eğlence, bireyler ve kültürler arası paylaşım, birleştiricilik ve centilmenlik boyutu ön plana çıkarılmalıdır."⁶³ Dünya Göçebe Oyunları ile ilgili olarak çıkan haberlerin tamamında oyunlara bakış açısının pozitif olduğu görülmektedir. Oyunlarla ilgili hiçbir haberde olumsuz bir yoruma ya da ifadeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte Türk dünyası söz konusu olduğunda en çok kullanılan ifadeler olan "birlik, beraberlik ve kardeşlik" kelimelerine oyunlarla ilgili çıkan haberlerde yapılan dilsel birimler analizi sonucunda yeterli sayıda rastlanılmamıştır.⁶⁴

63 İrfan Arık, Deniz Arık, "III. Dünya Göçebe Oyunlarının Türkiye Basınındaki Yansımaları", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları III*, Bişkek, 2019, s. 231.

64 İrfan Arık, Deniz Arık, "III. Dünya Göçebe Oyunlarının Türkiye Basınındaki Yansımaları", s. 230-231.

14.

SONUÇ

- ▣ Dünya Göçebe Oyunları ile ilgili olarak çıkan haberlerin tamamında oyunlara bakış açısının pozitif olduğu görülmektedir.
- ▣ Oyunlarla ilgili hiçbir haberde olumsuz bir yoruma ya da ifadeye yer verilmemiştir.
- ▣ Bununla birlikte Türk dünyası söz konusu olduğunda en çok kullanılan ifadeler olan "birlik, beraberlik ve kardeşlik" kelimelerine oyunlarla ilgili çıkan haberlerde yapılan dilsel birimler analizi sonucunda yeterli sayıda rastlanılmamıştır

14. SONUÇ

Küreselleşmenin ve modernleşmenin etkisi ile geleneksel değerlerin arka plana itildiği bir dünyada Dünya Göçebe Oyunları ile etnosporlar yani geleneksel sporlar ve oyunlar yeniden canlanmış ve yaygınlaşmıştır. Geçmiş değerlerin canlandırılması ve gelecek nesillere aktarılması noktasında da geleneksel sporlar ve oyunların rolünün büyük olduğu ortaya çıkmıştır. Geleneği geleceğe taşıyacak en önemli kültürel değerler geleneksel sporlar ve oyunlardır. Dünya Göçebe Oyunları organizasyonu Türk halklarının tamamında büyük bir heyecan ortaya çıkarmış, milli şuuru canlandırmış, birlik duygularını güçlendirmiştir.

Geleneksel kültür değerleri, ona değer veren, önemseyen, benimseyen şahıs ve kurumlarla yaşatılabilir. Kırgızistan'ın insiyatifi ile başlayan ve yeni bir işbirliği alanını teşkil eden Dünya Göçebe Oyunları'nı, Türk Devletleri Teşkilatı'nın, teşkilatı oluşturan devletlerin kurum ve kuruluşlarının, Dünya Etnspor Federasyonu ve diğer spor federasyonların benimsemesi ve desteklemesi önemlidir. Böylelikle Türk dünyasının en önemli kültürel değerleri yeniden hayat bulmuştur. Bu değerlerin yaygınlaştırılması, ortak işbirlikleri ile geliştirilmesi tarihî referanslarla devam eden ortak kültür çevresinin güçlendirilmesini ve geleceğe yönelik sağlam bağların da kurulmasını sağlayacaktır.

Basın yayın organlarında, spor programlarında geleneksel sporlar ve oyunlar ile ilgili konular ele alınmalıdır. Yine okullarda ders kitaplarında geleneksel sporlarla ilgili bilgilere yer verilmeli, beden eğitimi ve spor derslerinde uygulamalı olarak programlara dahil edilmeli, bu önemli kültürel değerlerimiz uygulamalı olarak gençlere öğretilmelidir.⁶⁵

"Dünya Göçebe Oyunlarının ortak bir kültür çevresi oluşumuna katkı sağlayabilmesi için oyunlarda kazanmaktan, skordan, zaferden daha çok katılımcıların insani duygularının gelişmesi hedeflenmelidir. Tüm müsabakalarda birlik, beraberlik ve barış esas alınmalı ve oyunlar ülkelerin gövde gösterisi yaptığı organizasyonlar olmak yerine bir şenlik havasında geçmelidir."⁶⁶ Dünya Göçebe Oyunları, Türk dünyasında birlik, beraberlik, işbirliğini arttıracak gibi uluslararası işbirliği alanında da yeni etkileşimler ortaya çıkaracaktır. Bu yüzden Türk Devletleri Teşkilatı üyesi devletler tarafından en üst düzeyde desteklenmelidir.

65 Gençay, Ö. A., Gür, Y., Gençay, S., Gür, E., Özaltaş, H. N. ve Gençay, E., "Liseli Gençlerde Geleneksel Türk Sporlarının Farkındalığının İncelenmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), Bişkek, 2019, s. 575.

66 İrfan Arık, Deniz Arık, "III. Dünya Göçebe Oyunlarının Türkiye Basınındaki Yansımaları", s. 230-231.

15. | KAYNAKÇA

15. KAYNAKÇA

- AKIŞ, İbrahim, "Geleneksel Sporların İşlevleri", *Türk Halklarının Geleneksel Oyunları VIII*, Ed. Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş, 2019.
- ARIK, İrfan, ARIK, Deniz, "III. Dünya Göçebe Oyunlarının Türkiye Basınındaki Yansımaları", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları III*, Bişkek, 2019.
- BEŞİRLİ, Hayati, "Toplumsal Değişim Sürecinde Toplumsal Yapının Devamının Sağlanması ve Geleneksel Spor Oyunları", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları II*, Ed. Cengiz Buyar, Fahri Unan, Anarkan Kasmaliyeva, Bişkek, 2018.
- BOOBEKOVA, Kadian, "Kırgız, Kazak ve Türk Milli Oyunlarının Arasındaki Benzerlikler", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları*, Ed. A. Mokeyev, F. Unan, O. Karatayev, O. Yorulmaz, C. Alimbayev, C. Buyar, Bişkek 2015.
- BUYAR, Cengiz, ÜNAL, Uğur, "Contribution of Turkic Council Members To World Heritage At A Time Of Cultural Convergence From The Past To The Future", *Bilig*, Sayı: 100, Ankara 2022.
- ERDOĞAN, N. B., "Takdim", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları*, Editör: Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş 2019.
- ERKAL, Mustafa, *Sosyolojik Açısından Spor*, Ankara, 1978.
- GENÇAY, Ö. A., GÜR, Y., GENÇAY, S., Gür, E., ÖZALTAŞ, H. N. ve GENÇAY, E., "Liseli Gençlerde Geleneksel Türk Sporlarının Farkındalığının İncelenmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), Bişkek, 2019.
- HUIZINGA, Johan, *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, 2006.
- MALCOLM, Dominic, The social construction of the sociology of sport: A professional project. *International Review for the Sociology of Sport*, 49(1), 2014, 7-11.
- MAMBATALİYEV, K., CONSON, K., HİLMİ, M., Bütkül düynölük köçmөндөр оюндары: XXI кылымдын феномени жана көчмөн цивилизациясынын ренессансы, (K. Мамбеталиев – K. Жонсон – M. Хилми, "Бүткүл дүйнөлүк көчмөндөр оюндары: XXI кылымдын феномени жана көчмөн цивилизациясынын ренессансы"), *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları II*, Bişkek 2018.
- Manas eposunun syujettik-tematikalik körsөtkүçü-I*, 3-kitep, Bişkek 2019.
- MARSHALL, Gordan, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. O. Akınhay-D. Kömürçü, Ankara, 1999.
- ÖZBAY, Güven, *Türklerde Spor Kültürü*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1992.
- ÖZYURT, Cevat, *Eğitim Sosyolojisi Yazıları*, 5. Baskı, Ankara, 2020.
- TATAR, Taner, "Gelenek ve Gelecek", *İstanbul Journal of Sociological Studies*, Sayı 26, İstanbul 2000.

- TURKAY, Hikmet, Spor Sosyolojisi: Geçmişten Günümüze Gelişimi ve Gelecek Beklentileri [Sports Sociology: From Past to the Present and Its Expectations for the Future], Spor Eğitim Der-gisi, 4 (2), 2020.
- TÜRKMEN, Mehmet, "19. Yüzyılın Sonu ile 20. Yüzyılın Başlarında Kırgızların Milli Eğlenceleri ve Oyunları", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 127 Sayı: 250, İstanbul 2021.
- TÜRKMEN, Mehmet, "Türk Halklarının Geleneksel Sporlarındaki Ritüeller", *Türk Halklarının Gelenek-sel Spor Oyunları VIII*, Ed. Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş, 2019.
- TÜRKMEN, Mehmet, *Türk Kültüründe Atlı Sporlar Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, Ankara, 1993.
- YILDIZ, Onur, "Divanü Lûgat-it Türk'te Yer Alan Spor Kavramları", *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları VIII*, Ed. Cengiz Buyar, Mehmet Türkmen, Nurdin Useev, Kahramanmaraş, 2019.
- ZHAILYBAY, Daulet, "Türk Devletleri Arasında Bir Entegrasyon Unsuru Olarak Etno-Turizm", *Asya Avrupa*, Yıl 7, Sayı 75, Eylül, Almatı, 2022.

İnternet Kaynakları

- <http://ethnosport.ru/about/>
- <http://worldnomadgames.com/kg/galleries/?page=5&gallery=Birinchi-Duinoluk-Kochmondor-Oi-undarynyn-2014-alkagynda-kok-boru-oiunu-boiuncha-meldeshter-15>
- <http://worldnomadgames.com/kg/page/DKO-2014-9/>
- <http://worldnomadgames.com/kg/page/DKO-zhonundo-37/>
- <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=4&gallery=Ushchele-Kyrchyn-foto-S-Ershov>
- <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=6>
- <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=6>
- <http://worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=6&gallery=Sorevnovaniia-po-alysh-v-ram-kakh-Perykh-Vsemirnykh-Igr-Kochevnikov-2014-14>
- <http://worldnomadgames.com/ru/news/ru/Sekretariat-VIK-predstavil-otchet-o-raskho-dakh-na-provedenie-II-Vsemirnykh-igr-kochevnikov/>
- <http://worldnomadgames.com/ru/page/VIK-2016/>
- <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1896534>
- <https://ethnosport.kz/kz/doda/tenge-ilu/>
- <https://govori.tv/prezident-talasta-tk-n-birinchi-uluttuk-k-chm-nd-r-oyundarynyn-saltanattuu-azemine-bardy/>
- <https://ich.unesco.org/en/BSP/nomad-games-rediscovering-heritage-celebrating-diver-sity-01738>

<https://rukhordo.kg/ky/node/946>; https://ru.wikipedia.org/wiki/Pyx_Ордо
<https://sozluk.gov.tr/>
<https://sputnik.kg/20180913/kochmondor-oyunday-kandaj-ottu-104.108.4855.html>
<https://sputnik.kg/20211216/kochmondor-oyunday-yuneskogo-kattaldy-106.029.3194.html>
https://turkicstates.org/tr/haberler/4-dunya-gocebe-oyunlari-turkiyenin-ev-sahipliginde-duzenlenen-acilis-toreniyle-basladi_2631
<https://worldethnosport.org/etnospor-nedir>
<https://worldethnosport.org/hakkimizda>
<https://worldethnosport.org/tuzuk>
<https://www.aa.com.tr/tr/dunyadan-spor/4-dunya-gocebe-oyunlarinin-resmi-acilis-toreni-yapildi/2698513>
<https://www.aa.com.tr/tr/spor/4-dunya-gocebe-oyunlarinin-kapanis-toreni-yapildi/2700889>
<https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-49797907>
<https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-49797907>
<https://www.turkkon.org/assets/pdf/haberler/turk-dunyasi-2040-vizyonu-2396-98.pdf>, s. 16.
<https://www.unesco.org.tr/Pages/99/2>
https://www.vb.kg/doc/269433_prezidenty_vrychili_sertifikat_o_vnesenii_eposa_manas_v_spisok_unesko.html
https://www.vb.kg/doc/269433_prezidenty_vrychili_sertifikat_o_vnesenii_eposa_manas_v_spisok_unesko.html
<https://www.youtube.com/watch?v=g7pskdYh234>

Doç. Dr.
Cengiz BUYAR

Niksar'da (Tokat) doğan Buyar ilk, orta ve lise öğrenimini burada tamamlamıştır. 2004 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümünü bitirmiştir. Aynı üniversitenin Tarih Anabilim Dalında başladığı yüksek lisansını Çığatay Türkçesi ile kaleme alınmış *Tarih-i Emniye'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* adlı tezi ile 2006 yılında, doktorasını da *Cungar Hanlığı'nın Sosyal ve Kültürel Tarihi* adlı tezi ile 2012 yılında tamamlamıştır. 2017 yılında Doçent olmuştur. 2010 yılından itibaren Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Tarih Bölümünde görev yapmaktadır. Aynı üniversitenin Türk Uygarlığı Araştırma ve Uygulama Merkezi başkan yardımcılığını ve Sosyal Bilimler Enstitüsü müdür yardımcılığını, Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürlüğünü yapmıştır. Genel Türk Tarihi, Türkistan'daki Türk halklarının yeni ve yakınçağ siyasî, sosyo-kültürel ve etnik tarihi üzerine çalışmalarını devam ettirmektedir. Rusça, İngilizce ve Kırgızca bilmektedir. Genel Türk Tarihi alanında yayınlanmış çok sayıda makale, kitap ve çevirileri bulunmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi
Zuhra ALTIMIŞOVA

Zuhra ALTIMIŞOVA, 1979 yılında Kırgızistan'ın Batken ilçesi, Tayan köyünde doğmuştur. 2002 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümünde lisans eğitimini, 2004 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Yüksek Lisansını tamamlamıştır. 2010 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Tarih bölümünde doktorasını savunmuştur. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümünde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Zuhra Altımışova'nın araştırma alanı Yakınçağ Merkezi Asya Cumhuriyetlerinin tarihi, özellikle Sovyet dönemi Kırgızistan tarihine yöneliktir. İngilizce, Rusça ve Türkçe bilmektedir.

